

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

факультет політичних наук

(повне найменування інституту, назва факультету)

кафедра соціології та політології

(повна назва кафедри)

«Допущено до захисту»

В.о. завідувача кафедри соціології та
політології

Тетяна ЛУШАГІНА

«___» _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

(ступінь вищої освіти, спеціальність)

зі спеціальності:

052 «Політологія»

(шифр і назва спеціальності)

на тему:

«Шляхи реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України
в умовах російсько-української війни»

Виконав:

студент VI курсу, групи 631м

Санін Олександр Миколайович

(П.І.Б.)

Керівник:

к.політ.н., доцент

Лушагіна Тетяна Вікторівна

(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент:

к.і.н., доцент

Фесенко Артур Михайлович

(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	10
1.1. Стратегія євроатлантичної інтеграції України як об'єкт наукового дослідження	10
1.2. Російсько-українська війна як фактор впливу на інтеграційні процеси у сучасному світі	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	30
2.1. Становлення та трансформація стратегії євроатлантичної інтеграції України в період 2014-2023 рр.....	30
2.2. Сценарії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.....	43
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ.....	56
3.1. Досягнення та проблеми реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.....	56
3.2. Основні напрямки вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.....	70
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	87
ДОДАТКИ.....	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ЗМІ – засоби масової інформації

ЗСУ – Збройні сили України

ВРУ – Верховна Рада України

КМІС – Київський Міжнародний Інститут Соціології

КНР – Китайська Народна Республіка

КПД – Комплексна програма допомоги Україні

КУН – Комісія Україна-НАТО

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ОВТ – озброєння та військова техніка

ПДЧ – План дій щодо вступу в НАТО

РНБО – Рада національної безпеки і оборони України

РНП – Річна національна програма під егідою Комісії Україна-НАТО

РФ – Російська Федерація

США – Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні зовнішня політика України – це не лише розвиток міжнародних відносин та укріплення позицій на світовій арені. А це й фактор, який впливає на забезпечення стабільності й створення можливостей для перемоги у російсько-українській війні. Євроатлантичний вектор розвитку зовнішньої політики України наразі є законодавчо закріпленим, але при цьому така ситуація була не завжди.

Із початком російської агресії на території української держави у 2014 році підвищилась інтенсивність взаємодії України з НАТО. Це зумовлено тим, що достатньо тривалий час українська держава є своєрідним «щитом» та захищає євроатлантичний регіон від російської агресії. Тому налагодження відносин Україна-НАТО є важливим не лише для української сторони, а й для всього Альянсу.

Російсько-українська війна достатньо сильно вплинула на міжнародні інтеграційні процеси. З одного боку, позиція України на геополітичній арені зміцнилась, країни-члени Альянсу відзначають важливі роль і місце української держави у питанні забезпечення миру й безпеки в євроатлантичному регіоні. З іншого боку, у НАТО з'явилися побоювання щодо надання членства Україні через те, що може відбутися загострення й ескалація російсько-української війни із подальшим втягненням Альянсу у неї.

Враховуючи динамічність змін у міжнародних відносинах та загальну нестабільність в умовах російсько-української війни, наразі існує безліч варіантів розвитку відносин і співпраці між Україною та НАТО, а також сценаріїв реалізації євроатлантичних прагнень.

Тому особливо актуальним є дослідження стратегії євроатлантичної інтеграції в умовах повномасштабної війни, результати якого дозволять

запропонувати можливі шляхи вдосконалення реалізації євроатлантичних прагнень України.

Стан наукової розробки дослідження представлений працями вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед зарубіжних учених питання євроатлантичної інтеграції досліджувалось такими науковцями, як Т. Букквол й А. Кьолберг (взаємовідносини НАТО-Україна-Росія) [93], К. Нейшен (дослідження взаємодії між Україною, Росією та НАТО) [107], А. Нельсон (історичні аспекти зовнішньої політики США) [108], Т. Олівер (взаємовідносини США та ЄС) [109].

Достатньо велика кількість українських науковців вивчали проблематику євроатлантичної інтеграції. Наприклад, Л. Алексієвець, М. Алексієвець (трансформація відносин України та НАТО) [1], І. Костиря, А. Міщенко (Україна в орбіті геополітичних інтересів Європейського Союзу) [33], В. Смілянець (євроатлантична інтеграція України) [65] та інші.

Значна кількість ідей і пропозицій теоретичного та практичного характеру щодо євроатлантичної інтеграції викладена у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. При цьому, повномасштабна російсько-українська війна достатньо сильно вплинула на інтеграційні процеси в цілому, і на процес євроатлантичної інтеграції зокрема. Динамічність подій і змін у питанні долучення України до НАТО визначають необхідність та актуальність дослідження стратегії євроатлантичної інтеграції в умовах російсько-української війни.

Об'єкт дослідження – інтеграційна політика України.

Предмет дослідження – шляхи реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 2014 року до 2023 року. *Нижня межа* дослідження характеризується анексією Криму Росією й вторгненням російських військ на Сході України. *Верхня межа* характеризується першими двома роками повномасштабної російсько-української війни з 24 лютого 2022 року. У роботі використано документи,

нормативно-правові акти, опитування, що є актуальними для окреслених меж дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні шляхів реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати ряд **таких завдань дослідження:**

- охарактеризувати стратегію євроатлантичної інтеграції України як об'єкт наукового дослідження;
- визначити вплив російсько-української війни на інтеграційні процеси у сучасному світі;
- окреслити становлення, трансформацію та сценарії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни;
- визначити досягнення та проблеми реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни;
- запропонувати напрями удосконалення механізму реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Методи дослідження. Досягнення визначеної мети й вирішення поставлених завдань стало можливим завдяки використанню комплексу взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих загальнонаукових та спеціальних методів і підходів. Серед загальнонаукових методів використовуються: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння.

Серед спеціальних методів використані: системний підхід, завдяки якому стратегія євроатлантичної інтеграції розглядається як система взаємодії політичних, соціальних, економічних елементів; структурно-функціональний метод, завдяки якому виділені основні структурні елементи стратегії євроатлантичної інтеграції України; метод операціоналізації, за допомогою якого встановлюються найбільш впливові змінні, що визначають шляхи реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни; історичний метод, за допомогою якого визначають основні етапи становлення і трансформації стратегії

євроатлантичної інтеграції України; логіко-дедуктивний метод, який дозволяє розглянути вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на трансформацію стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що це дослідження зосереджене на комплексному вивченні шляхів реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Новизна наукових підходів знайшла свій вираз у теоретичному вирішенні низки актуальних наукових завдань, зокрема:

вперше:

- визначено вплив російсько-української війни на реалізацію євроатлантичної інтеграції України та зміни інтеграційних процесів у світі;
- запропоновано напрями удосконалення механізму реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни;

удосконалено:

- систематизацію підходів до сценаріїв євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни;
- характеристику стратегії євроатлантичної інтеграції України як об'єкту наукового дослідження;

дістало подальшого розвитку:

- визначення досягнень та проблем реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані результати можуть стати основою для розробки окремої навчальної дисципліни, предметом якої буде дослідження взаємовідносин України та НАТО.

Матеріали дослідження можуть використовуватися при підготовці семінарів та лекцій із таких наукових дисциплін як «Політичний аналіз і прогнозування», «Порівняльна та прикладна політологія», «Теорія міжнародних політичних відносин», «Теорія політичних процесів»,

«Світовий політичний процес і геополітика», а також круглих столів та конференцій щодо цієї тематики.

Одержані результати можуть стати основою для подальшого теоретичного дослідження наукової проблематики та їх застосування задля більш ефективної реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни. Висновки наукового дослідження можуть бути корисними для державних службовців, представників оборонного сектору та викладачів спеціальності 052 «Політологія» та 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи обговорювалися на практичних і семінарських заняттях, круглих столах, заслуховувались на засіданнях кафедри соціології та політології ЧНУ ім. Петра Могили.

Зміст, висновки та практичні рекомендації наукового дослідження було висвітлено на 4 наукових конференціях, зокрема на двох щорічних Міжнародних наукових конференціях «Ольвійський форум: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 2022, 2023); на двох щорічних Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Могилянські читання: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 2021, 2023).

Публікації. Результати кваліфікаційної роботи відображено в 5 наукових працях, 1 з яких опубліковано у фаховому виданні з політичних наук (стаття у співавторстві).

Структура кваліфікаційної роботи. Поставлена мета й завдання дослідження визначили структуру роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Повний обсяг роботи складає 105 сторінок, з яких основний текст становить 85 сторінок. Список використаних джерел налічує 113 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

1.1. Стратегія євроатлантичної інтеграції України як об'єкт наукового дослідження

Стратегія євроатлантичної інтеграції України є достатньо складним поняттям, що видозмінюється під впливом різноманітних факторів. Тому дослідження цього концепту як об'єкту наукового дослідження потребує комплексного та системного підходу. Доцільно розглянути всі аспекти та складові цього поняття. Необхідним є визначення суб'єктів, етапів розвитку, напрямів, компонентів, факторів впливу та рівнів стратегії євроатлантичної інтеграції України.

Стратегія євроатлантичної інтеграції України – це комплексний план дій, який спрямований на досягнення основної мети зовнішньополітичної діяльності країни – отримання повноправного членства в НАТО.

Розглядаючи наддержавні інтеграційні процеси, слід зазначити, що вони «являють собою складні суспільні процеси щодо організації наднаціональної публічної влади з системою органів та інститутів політичної влади, неформальним, проте чітко закріпленим принципом поділу влади серед інституцій управління та структурованими рівнями прийняття рішень» [61, с. 3]. Тут варто відзначити, що функціональний розподіл повноважень серед західних демократичних інституцій, схожість їх конституційного устрою в системі управління європейських країн не є ознакою виключно правової уніфікації.

Першочергово доцільно визначити суб'єктів реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України, які є рушійною силою її реалізації. Суб'єктами виступають національні держави – члени НАТО, міжнародні політичні союзи, такі як ЄС, та державна влада України як головний суб'єкт змін у країні, що наближує нашу державу до отримання членства в НАТО.

Визначаючи суб'єктів реалізації євроатлантичної інтеграції, доцільно розглянути основні теорії, спрямовані на дослідження інтеграційних стратегій. Однією із таких теорій є теорія федералізму, яка спрямована на розуміння ролі національної держави в інтеграційному об'єднанні та аналізі співвідношення національних та наднаціональних інтересів.

Теорія федералізму вважається однією з ранніх теорій інтеграції. Теоретики-федералісти (Ж. Моне, П. Дюкло) вважали, що мета інтеграції – створення союзу людей в одному політичному «тілі» [105].

Інші представники цієї течії (А. Спінеллі, К. Фрідріх, Д. Елезер) вважали, що необхідно відтворити формат національної держави в наднаціональних масштабах, тобто, створити своєрідну державу (насправді – союз держав) на наднаціональній основі (об'єднання за принципами федерації) [95; 98; 111]. У цьому розрізі важливо виокремлювати та співвідносити національні й наднаціональні інтереси в стратегії євроатлантичної інтеграції.

Тобто теорія федералізму визначає основну мету інтеграційних процесів та створення наднаціональних союзів – посилення впливу на міжнародному рівні, шляхом об'єднання держав.

Виходячи з теорії федералізму, політична відповідальність включає як мінімум два аспекти:

- функціональний (присвоєння функціональної відповідальності, що представляє функції, які виконуються урядом);
- причинно-наслідковий (присвоєння причинно-наслідкового зв'язку для оцінки діяльності уряду) [99, с. 383-384].

Проте, функціональна відповідальність є необхідною умовою причинно-наслідкової відповідальності. Тобто, не маючи відповідальність за політику, певний її суб'єкт теоретично не може (або не має) бути звинуваченим у негативних наслідках реалізації цієї політики. Хоча, через медіа складову, подекуди так і відбувається.

Ще одним важливим у досліджуваному аспекті теоретичним підходом є соціологічний, відповідно до якого, насамперед широкі народні маси мали б виконувати роль рушійної сили інтеграції та об'єднання. Проте вони так і не виявилися достатньо залученими до цього процесу. У результаті, окремі особи, політична еліта, економічні та політичні об'єднання стають головними акторами інтеграції. Характер їхніх взаємин, їх принципові позиції та ухвалені ними рішення впливають на динаміку інтеграційних процесів.

Відповідно до соціологічного підходу, громадянське суспільство є важливим суб'єктом у реалізації інтеграційних прагнень держав. Громадська думка та активне громадянське суспільство є важливою складовою під час створення союзів держав та міжнародних організацій.

Доцільно назвати ще декілька найважливіших ідей, які лежать в основі соціологічного підходу в контексті дослідження євроатлантичного інтеграційного процесу. Однією з таких є ідея «політичного об'єднання», яка акцентує увагу на ступені залучення суб'єктів інтеграційних процесів, відпрацюванні механізму та окресленні просторових меж цього об'єднання.

Комунікативна теорія є наступною фундаментальною основою соціологічного підходу до аналізу та дослідження євроатлантичної інтеграції. Вона зосереджує увагу на різних формах соціального спілкування і необхідності розвитку комунікативних навичок та здібностей суб'єктів соціального спілкування [64].

Неможливо розглядати стратегію євроатлантичної інтеграції України на сучасному етапі не спираючись на історичний розвиток взаємовідносин із НАТО. Тому доцільно детально охарактеризувати основні етапи співпраці України з Альянсом.

Становлення стратегії євроатлантичної інтеграції розпочалось із 1991 р. набуттям українською державою незалежності. Із того часу, євроатлантична стратегія змінювалася, а процес взаємовідносин «Україна – НАТО» включав різні періоди, які відрізнялися якісними й кількісними показниками такої взаємодії.

Етапи становлення стратегії євроатлантичної інтеграції України:

1) 1991 – 1997 рр. – підготовчо-початковий етап, який передбачав «розбудову нормативно-правових та інституційних осередків, здійсненні візитів і проведенні консультацій щодо визначення теоретичних та концептуальних основ, програмних завдань євроатлантичної складової зовнішньополітичної діяльності України» [1, с. 129];

2) 1998 – 2000 рр. – етап політичного діалогу обох сторін. Відбувається «пошук нових форм та шляхів співпраці України з НАТО в межах Ради євроатлантичного партнерства» [1, с. 129], відповідно до тогочасного плану дій;

3) 2001 – 2004 рр. – зниження інтенсивності взаємодії України з НАТО. У середині 2004 р. шлях до НАТО було згорнуто, а євроатлантичний курс був вилучений із Воєнної доктрини;

4) 2004 – 2009 рр. – етап активізації відносин. Відбувається прискорення інтеграції України з НАТО, що пов'язано з президентством В. Ющенка та «Помаранчевою революцією». Взаємодія відбувається в межах індивідуальної участі в програмі «Партнерство заради миру», «Радах північноатлантичного співробітництва та євроатлантичного партнерства й інтенсифікованого політичного діалогу з питань набуття членства в НАТО, започаткованого комісією Україна – НАТО у Вільнюсі 21 квітня 2005 р.» [1, с. 129];

5) 2010 – 2014 рр. – етап послаблення політичного діалогу між Україною та Альянсом за часів президентства В. Януковича. На той час Президент України В. Янукович, який одержав перемогу на виборах 2010 р. завдяки антинатовській риториці, проголосив нову стратегію «співпрацюємо,

але не вступаємо». Унаслідок цього було розпущено Міжвідомчу комісію з питань підготовки України до вступу в НАТО та ліквідовано Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції [75];

6) 2014 – 2019 рр. – етап відновлення євроатлантичного курсу після Революції гідності (2013–2014 рр.) й подальшого обрання у 2014 році Президентом України П. Порошенка;

7) 2019 – 2021 рр. – етап активної взаємодії України з НАТО, реалізації заходів, спрямованих на отримання членства в Альянсі.

8) лютий 2022 р. – 2023 р. – етап інтенсифікації взаємовідносин України з НАТО.

Сьогодні стратегія євроатлантичної інтеграції закріплена в українському законодавстві, а основні її положення викладено в Указі Президента «Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року» [77].

Реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції України відбувається на двох рівнях:

1. Зовнішній рівень, який включає зовнішньополітичну й зовнішньоекономічну діяльність України, взаємовідносини нашої держави з країнами-учасницями НАТО.

Цей рівень є особливо важливим, адже взаємодія та співпраця з НАТО як з суб'єктом міжнародної політики та з державами-учасницями Альянсу дозволяє Україні наблизитися до мети та в подальшому отримати статус повноправного члену.

2. Внутрішній рівень, який передбачає реалізацію заходів у середині держави, що сприятимуть досягненню Україною відповідності критеріям членства в НАТО.

Відповідно цей рівень стратегії євроатлантичної інтеграції слід розглядати як певний комплекс заходів за різними напрямками, реалізація яких дозволить отримати статус повноправного члена НАТО.

Тут доцільно відзначити міжурядовий підхід до інтеграційної стратегії. На думку прибічників міжурядового підходу, основоположником якого був З. Хоффман, інтеграція розглядається як плюралістичне явище, яке залежить від багатьох різноманітних чинників. Вони вважають, що держави вступають у регіональні об'єднання через зміну ситуації на світовій арені [101].

Близькою до цієї є теорія неофункціоналізму (основоположник – Е. Хаас), яка будується навколо центрального поняття, який учений визначив як перелив (spillover), тому ця концепція в побуті отримала назву «перекидання», або «перепліскування».

Досліджуючи інтеграційні процеси Євросоюзу, Е. Хаас відзначав, що «перелив» передбачає, що інтеграція поступово поширюється з однієї галузі на іншу через взаємозалежність різних процесів усередині ЄС [100].

Прибічники неофункціоналізму ставили в основу динаміку інтеграції і надавали велику роль політичному компоненту в процесі інтеграційного будівництва. На їхню думку, інтеграція держав має початися з економічної сфери, оскільки саме в ній відмова держави від низки прерогатив найменш болісна. Розвиваючи співпрацю у цій сфері, її учасники поступово поширюють його і на інші – соціальну, культурну, а потім уже, як у ефекті ланцюгової реакції, вони прийдуть до співпраці у правовій та політичній сферах.

Зважаючи на ідеї теорії неофункціоналізму, реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції відбувається за різними напрямками. Тому доцільно розглянути напрями застосування цієї стратегії.

Отже, можна визначити такі основні напрями реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції:

1. Законодавчий: цей напрям реалізовується шляхом внесення змін та приведення українського законодавства до сучасних західних норм права й гарантій забезпечення прав людини. У цьому аспекті важливим кроком є реформування системи права, відповідно до європейських стандартів, що встановлені конвенціями Ради Європи [50, с. 67].

Тобто адаптація українського законодавства до європейських стандартів сприятиме розвитку української держави у політичній, економічній, культурній та соціальній сферах, тобто приведення його до такого рівня, який відповідатиме державам-членам НАТО.

2. Економічний: цей напрям передбачає реалізація кроків, спрямованих на розвиток торгівлі між ЄС та Україною, за допомогою:

- відкриття та лібералізації ринків;
- збалансованої торгівлі між європейськими країнами й Україною;
- створення сприятливих умов для збільшення рівня інвестицій з європейських країн та підвищення рівня експорту українських товарів на ринки ЄС;
- встановлення спільних стандартів та правового поля щодо державної підтримки виробників і конкуренції;
- сприяння розвитку вільної конкуренції та протидія використанню засобів протекціонізму [50, с. 67].

3. Безпековий: полягає у підвищенні рівня захисту держави з точки зору оборонної сфери, кібербезпеки й забезпечення цілісності державних кордонів. Цей напрям формується в інтеграційних / дезінтеграційних умовах, де однією із загроз національній безпеці є інформаційна війна, а «відповіддю має стати раціональне формулювання безпекової стратегії з урахуванням усіх переваг та недоліків, вигід та витрат на цьому шляху, окреслення альтернатив та вибір однієї з них» [2, с. 189].

4. Політичний: передбачає консолідацію й зміцнення демократії шляхом «неухильного поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери політико-дипломатичних відносин між Україною та ЄС» [50, с. 68].

Політичний напрям реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції гарантує політичну стабільність не тільки в українській державі, а й в євроатлантичному регіоні та країнах ЄС, а також забезпечує мирний розвиток і зміцнює демократичні засади в українському суспільстві.

5. Військовий, що полягає в:

- удосконаленні сфери безпеки та оборони України з метою виконання задач, що спрямовані на забезпечення державних та регіональних інтересів, а також глобальної стабільності та безпеки у світі;
- розвитку ЗСУ шляхом створення безпекових умов в Україні та залучення до різноманітних навчань і операцій міжнародного рівня;
- досягненні взаємосумісності ЗСУ, сектору безпеки та оборони європейським стандартам;
- сприянні оборонно-технічному співробітництву задля покращення озброєння та військової техніки ЗСУ, що дозволить підвищити конкурентоспроможність оборонно-промислового комплексу на світовому рівні [73, с. 76].

6. Соціальний: цей напрям є надзвичайно важливим, оскільки передбачає «створення сприятливого середовища для критично й гуманістично мислячих інтелектуалів, навколо яких розгортатиметься активне громадянське суспільство, що матиме щеплення проти трьох хвороб сучасної України: популізму, авторитаризму й утопізму» [19, с. 22]. У першу чергу, це завдання є важливим не стільки для міжнародних партнерів, як для українського суспільства й держави.

Достатньо важливою для України, яка обрала євроатлантичний вектор розвитку, є проблема єдності й цілісності політичної ідеології.

7. Духовно-культурний: полягає у створенні основоположних цінностей, «які поєднують Україну та євроатлантичну спільноту є особистість та свобода, а також ідея свободи особистості та спільноти в царині політичної ідеології. Цінність та ідея свободи співзвучна таким архетипам української культури, як індивідуалізм і світоглядна толерантність» [82, с. 250].

На основі розглянутої літератури й визначених напрямів стратегії євроатлантичної інтеграції, слід підсумувати, що досліджуваний концепт не є сталим. Тобто він змінюється внаслідок дії внутрішніх і зовнішніх процесів, а

також факторів, що здійснюють вплив на нього. Тому доцільно розглянути фактори впливу на стратегію євроатлантичної інтеграції, які слід розділити на дві великі групи:

1. Зовнішні, незалежні від внутрішніх процесів в Україні.
2. Внутрішні, які відбуваються безпосередньо в середині нашої країни.

До зовнішніх факторів впливу слід віднести:

1. Внутрішні процеси, які відбуваються в НАТО. До складу Альянсу входять різні держави, які характеризуються відповідністю норм та стандартів, прийнятих НАТО, але при цьому ці країни відрізняються між собою специфікою політичної, економічної та соціокультурної системи. Це впливає на наявність різних поглядів держав-учасниць на розширення НАТО та способів досягнення цілей.

2. Інтеграційні процеси у світі – включення інших держав до НАТО чи ЄС, розширення міжнародних організацій – усе це створює зміни в геополітиці, посилені чи послаблені окремих суб'єктів міжнародної політики. Ці процеси також впливають на формування та реалізацію стратегії євроатлантичної інтеграції.

До внутрішніх факторів впливу слід віднести:

1. Невідповідність економічної сфери європейським стандартам. Цей фактор носить як негативний, так і позитивний характер. З одного боку, економічна невідповідність є проблемою, що впливає на рівень розвитку економіки країни та благополуччя громадян, а, з іншого боку, ця проблема стає поштовхом до позитивних змін.

2. Наявність проблем у політичній системі пов'язана із системою управління, відносинами в політичній сфері, особливостями реалізації внутрішньої політики тощо. Тобто управлінська система може залишатися малоефективною, а «спосіб прийняття рішень часто стає продуктом кулуарних домовленостей, інструменти громадського контролю за владою недієві, комунікація між владними інститутами та структурами громадянського суспільства недостатня» [32, с. 101]. Також на це впливає

низький рівень виконання законів, відсутність реальної рівності всіх перед законом та постійна динамічність демократичних процедур. До цієї ж групи слід віднести високий рівень корупції, що стає на заваді вирішенню проблем у політичній та економічній сферах.

3. Проблеми організаційно-правового характеру. Це питання стосується «адаптації і практичного впровадження Україною надбань та позитивного досвіду Європейського Союзу» [32, с. 102], що наразі неповністю відповідає європейським стандартам.

Наступним важливим аспектом дослідження стратегії євроатлантичної інтеграції як наукового об'єкту є компоненти реалізації стратегії. Основними компонентами стратегії євроатлантичної інтеграції України є:

1. Інформаційний, згідно з яким основними підходами до інформаційного та комунікативного забезпечення можуть бути:

- реалізація безпосереднього інформування громадян та цільової аудиторії;

- здійснення комунікативної діяльності, спрямованої на медіаторів, до яких відносяться неурядові організації, мас-медіа, державні службовці, керівники органів місцевого самоврядування, працівники освітньої сфери та інші [4].

Слід відзначити, що інтегрована комунікативна технологія як засіб інформування населення щодо євроатлантичної інтеграції:

- повинна відповідати засадам проведення інформування щодо розширення, що визначені європейськими країнами. До цих питань належать: децентралізація, гнучкість, синергія й координація;

- має поєднувати у собі «масове» та «індивідуальне», за допомогою ретрансляції таких потоків інформації як: цільових, оперативних та компедіумних (стислих);

- мусить забезпечувати постійне інформування громадян на рівні середньої інтенсивності [4].

2. Діяльнісний. Досягнення зовнішньополітичних цілей України відбувається за допомогою реалізації різноманітних заходів в економічній, політичній, соціальній сферах.

Проведення реформ та ухвалення нормативно-правових актів державного рівня є важливим методом законодавчого закріплення змін, необхідних для отримання членства в НАТО. Окрім юридичних змін, важливим є дотримання цих змін на практиці. Тут варто відзначити, що доцільним є інформування населення щодо стратегії євроатлантичної інтеграції. Воно необхідне для підвищення рівня довіри й підтримки зовнішньополітичного курсу української держави громадянами.

3. Психологічний компонент передбачає «готовність українців стати європейцями, що вирізняє Україну серед інших держав пострадянського простору та наполегливе прагнення, доведене революціями Помаранчевою 2004 року та Гідності 2013-14 років, що відбулися за цінності й право наблизитись до ЄС» [33, с. 67].

Особливих змін психологічний компонент реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції зазнав після повномасштабного вторгнення російської окупаційної армії. Це був переломний момент, завдяки якому сформувалася чітка позиція: українці стали сприймати себе як європейську націю та відійшли від сприйняття як «пострадянського народу». Це достатньо відчутно вплинуло на психологічну готовність українців до змін у питанні наближення до європейських стандартів.

Фактор готовності українців та сприйняття громадянами нашої держави стратегії євроатлантичної інтеграції відіграє важливу роль, адже не тільки відображає ситуацію в країні, а й демонструє рівень політичної культури й обізнаності населення.

Таким чином, стратегія євроатлантичної інтеграції – це комплексне і багатогранне поняття, під яким розуміють системний план дій, спрямований на досягнення основної мети зовнішньої політики України – вступ до НАТО (див. Додаток А). Стратегія євроатлантичної інтеграції включає в себе такі

аспекти: суб'єкти (міжнародні політичні союзи (ЄС), країни-учасниці НАТО, державну владу України), поділяється на зовнішній (зовнішньополітична та зовнішньоекономічна діяльність) та внутрішній (політичний, економічний, безпековий, військовий, законодавчий, соціальний, духовно-культурний компоненти) рівні.

Основними етапами реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України є: 1) 1991 – 1997 рр. – підготовчо-початковий; 2) 1998 – 2000 рр. – етап політичного діалогу; 3) 2001 – 2004 рр. – зниження рівня взаємодії; 4) 2004–2009 рр. – активізація інтеграції; 5) 2010 – 2014 рр. – послаблення політичного діалогу (президентство В. Януковича); 6) 2014 –2019 рр. – підвищення інтенсивності співпраці в оборонній сфері й протидія російській агресії на сході України; 7) 2019 – 2021 рр. – активна взаємодія України з НАТО; 8) лютий 2022 – 2023 рр. – інтенсифікація взаємовідносин України з Альянсом, що простежується в оборонній, безпековій та військовій сферах.

Факторами, що впливають на стратегію євроатлантичної інтеграції, є: зовнішні (процеси, які відбуваються в середині НАТО; інтеграційні процеси у світі) та внутрішні, які відбуваються безпосередньо в країні (невідповідність економічної сфери європейським стандартам, наявність проблем у політичній системі, проблеми організаційно-правового характеру).

Компонентами стратегії євроатлантичної інтеграції є інформаційний, діяльнісний та психологічний.

1.2. Російсько-українська війна як фактор впливу на інтеграційні процеси у сучасному світі

Взаємовідносини з НАТО розпочалися із моменту набуття Україною незалежності у 1991 році, але основні зміни пов'язані із 2014 роком, коли Росія порушила міжнародне законодавство, всі існуючі норми та правила та

вторглась у східні регіони України та АР Крим. З того періоду відбувається посилення співпраці України та НАТО. Тобто вторгнення Росії у 2014 році сприяло інтенсифікації взаємовідносин Україна-НАТО.

Російсько-українська війна створила загрози та виклики для безпеки у Євроатлантичному регіоні. Під час анексії Криму, вторгнення російської армії на Сході України у 2014 році, а згодом – початку повномасштабної війни у 2022 році, відбулися глобальні зміни у світовому порядку. Відзначається виникнення конфлікту між Росією та країнами Заходу. Міжнародна спільнота розпочала перегляд існуючих підходів щодо забезпечення миру, стабільності та безпеки у європейському регіоні.

До повномасштабного вторгнення російської агресора в Україну, європейська безпекова політика характеризувалась «прагненням до зміцнення миру, стабільності та співробітництва між країнами. Європейські країни сприяли розвитку безпекових інституцій, таких як Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та НАТО, і долучалися до спільних заходів для забезпечення безпеки на континенті» [10, с. 169-170].

При цьому загроза Євроатлантичному регіону та окремим країнам із боку РФ існувала і раніше, про що в своїх працях наголошували багато зарубіжних та вітчизняних дослідників. Так, Т. Олівер та М. Вільямс зазначали, що послаблення позицій колективного Заходу та Європи може негативно вплинути на російське втручання в Центральну Європу, і що «Кремль може чинити тиск на деякі колишні радянські території, такі як республіки Балтії» [109, с. 567].

Досліджуючи взаємовідносини НАТО-Україна-Росія, К. Нейшен зазначав, що існують «невирішені точок спалаху» в Балтії, Україні, Молдові, Балканському, Чорноморському і Закавказькому регіонах, які є критичними для світової безпеки» [107, с. 38].

Розглядаючи взаємовідносини України з НАТО та вплив на цю взаємодію РФ, Т. Букквол й А. Кьолберг зазначають, що «повна українська інтеграція із Заходом, включаючи членство в НАТО, швидше за все, зустрине

шалений опір у Росії, тоді як повернення до проросійських інтеграційних зусиль мало ймовірно зустріне подібний опір на Заході» [93, с. 49].

Конфронтація радянських та західних інтересів розпочалась за часів Холодної війни, що детально у своїй праці досліджує А. Нельсон [108]. Тобто російсько-українська війна – це не лише протистояння РФ та України, а й протистояння колективного Заходу з Росією.

Тому повномасштабне вторгнення російських окупаційних військ на територію України 24 лютого 2022 року вплинуло не лише на геополітичний статус української держави, а й на розподіл політичних сил на міжнародній арені.

Варто звернути увагу на те, що агресивна війна, яку розв'язала РФ, не розгортаються за жодним із існуючих і передбачуваних раніше сценаріїв. Так, популярним сценарієм як для Росії, так і для західних партнерів на початку війни був бліцкриг, але незважаючи на це вже «понад півроку Україна дає надзвичайно сильну відповідь другій за чисельністю армії світу. Подальша здатність України захистити себе й глобальну демократію від російської агресії визначить не лише її майбутнє, але і Європи та Заходу загалом» [63, с. 64].

Український науковець М. Козловець, досліджуючи вплив російсько-української війни на світовий порядок, визначає наступні зміни, що відбулись унаслідок війни:

1. Перетворення сучасного глобалізованого світу на зону конфлікту між західними країнами та Росією.
2. Російсько-українська війна показала рівень готовності Заходу до глобальних проблем та конфліктів.
3. Наразі «відбувається відродження і розвиток цивілізаційної суб'єктності України в євроатлантичному геополітичному просторі. Маємо визнання світом причетності народу України до євроатлантичної цивілізаційної спільноти» [29, с. 22].

4. Російське вторгнення продемонструвало кризу російської державності та антиєвропейську позицію Росії та тенденції до взаємодії із мусульманським світом.

5. Відбулось підтвердження протистояння між Росією та Європою, яке впродовж історії відбувалось на території України [29, с. 22-23].

6. Відбувається розуміння на міжнародному рівні, що російсько-українська війна є боротьбою за ідентичність та цінності, тобто є не лише війною за територію та владу, а є світоглядною та екзистенціальною. Науковець наголошує на тому, що у «нинішній російсько-українській війні крім геополітичних і економічних питань вирішується й екзистенціально-політичне питання – хто є аутентичним нащадком Київської Русі – Україна чи Росія? Це й зумовлює позараціональний, екзистенціальний характер війни проти України. Це означає, що Росія, всупереч своїм заявам, передусім воює не з колективним Заходом чи НАТО, а з усією військовою жорстокістю вирішує віковичну суперечку з Україною» [29, с. 23].

7. Російсько-українська війна виявила потребу у формуванні нового цивілізаційного типу – «цивілізацією подолання війни як способу вирішення конфліктів між народами, державами, країнами та союзами країн. Проте перед тим необхідно викрити й зупинити неототалітаризм як принципово згубний шлях для людства, який заперечує демократію, права людини і, зрештою, розвиток» [45, с. 47].

У свою чергу В. Гнатків зазначає, що повномасштабна російсько-українська війна є свідченням недосконалості міжнародної безпекової системи, невідомості та низького рівня впливу міжнародних організацій. Це проявляється в таких аспектах, як:

- неефективність міжнародних механізмів мирного врегулювання;
- наявність «великих держав» та їх роль у глобальному балансі сил;
- відсутність достатньої реакції міжнародного співтовариства;
- непостійність виконання міжнародних договорів;
- несправедливість міжнародної системи;

- несправедливість міжнародної системи оборонних альянсів;
- брак ефективності в міжнародних санкцій;
- відсутність ефективного механізму вирішення конфліктів [10, с. 171].

Сьогодні відбувається посилення впливу України на світову політику, а також змінюється роль НАТО на міжнародній арені. Тому, слід відзначити, що російсько-українська війна достатньо сильно вплинула на розвиток міжнародних відносин у світі на користь України.

Якщо до повномасштабної агресії реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції української держави відбувалась за допомогою впровадження стандартів НАТО в безпековій та оборонній сфері, то зараз – це перехід на сучасне озброєння, проведення інтенсивних навчань для українських військових, реформування і розвиток сфери військових освіти та справи.

Зокрема, від березня 2022 року, Альянсом була реалізована достатньо велика кількість проєктів у питанні допомоги Україні в боротьбі з Росією – бойові пайки, паливо, медичні засоби для військових та цивільних цілей, різноманітне обладнання – для навчання військових та знешкодження вибухових речовин. У довгостроковій перспективі НАТО розглядає можливості щодо «залучення України до післявоєнної відбудови та реформ. Augmented Effectiveness включає ініціативи з вдосконалення та модернізації структур безпеки та оборони України» [79, с. 18].

Окрім цього, розвивається діалог у межах Парламентської асамблеї НАТО. Українські політики ухвалили відповідне законодавство, що спрямоване на реформування оборонного та безпекового сектору, тим самим наближаючи Україну до стандартів НАТО.

Російсько-українська війна сприяла прискоренню інтеграційних процесів у світі. Так, урядом 28 лютого 2022 р. було підписано заявку на членство в ЄС, в якій було прохання негайно приєднати Україну до зазначеного політичного союзу. Така ініціатива української держави була зумовлена початком повномасштабної війни. Уже через декілька днів подібні заявки надійшли від урядів Молдови та Грузії.

Через декілька місяців, у червні 2022 р., під час засідання Європейської ради, лідери ЄС «вирішили надати Україні та Молдові статус країни-кандидата, а також визнали європейську перспективу Грузії, що є кроком до офіційної кандидатури. Ніколи раніше країни ЄС не реагували так ствердно швидко до заявки на членство в ЄС. Війна в Україні також впливає на дебати щодо майбутнього Європи, зокрема щодо її розширення та політики сусідства» [70, с. 82].

Згодом, у червні 2022 р., відбувся саміт НАТО щодо підтримки української держави, на якому була затверджена нова Стратегічна концепція організації. У ній російська терористична держава визначається головною загрозою для стабільності та безпеки Євроатлантичного регіону. Також на цьому саміті затвердили військову допомогу Україні, після чого вона систематично надходить від країн-членів НАТО. Фінляндія та Швеція отримали запрошення стати членами Альянсу, у такий спосіб розширивши Альянс на північному кордоні з Росією для стримання останньої.

Важливою подією в контексті реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції було підписання заявки на отримання членства в НАТО за прискореною процедурою. Так, 30 вересня 2022 р. заявка була підписана Президентом України В. Зеленським, Прем'єром-міністром України Д. Шмигалем та спікером ВРУ Р. Стефанчуком. Такий крок став відповіддю на прагнення лідера РФ легітимізувати приєднання окупованих територій України, зокрема таких областей як: Запорізька, Харківська, Херсонська та Миколаївська [6].

Ще одним значущим наслідком російсько-української війни є «порушення суверенітету та територіальної цілісності України, міжнародного права, прав людини (вбивства, застосування тортур, сексуальне насильство, викрадення дітей, застосування заборонених видів озброєння), що підірвало основні принципи міжнародного права та норми міжнародних відносин» [10, с. 170]. Тобто така ситуація може створити

негативні наслідки для країн, яким притаманні конфлікти або наявність невизначеного статусу.

Важливо наголосити, що російсько-українська війна спричинила гуманітарну кризу, внаслідок чого мільйони українців були вимушені покинути свої домівки та евакуюватися до інших міст або країн. У свою чергу, європейські країни зіштовхнулися із питанням розміщення й забезпечення біженців із України.

Досліджуючи вплив російсько-української війни на геополітику та світовий порядок, науковці пропонують декілька можливих сценаріїв розвитку міжнародних відносин та можливих стратегій колективного Заходу у питанні відновлення безпеки європейського регіону після вторгнення російського агресора в Україну:

1) перша група науковців вважає, що «узгоджена відповідь на дії президента росії володимира путіна могла б зміцнити глобальний альянс, який об'єднує демократії проти росії та Китаю, і тим самим зміцнити вільний світ для наступного покоління» [92];

2) друга група науковців наполягає на тому, що «майбутнє глобального порядку вирішуватимуть не війни в Європі, а змагання в Азії. Події ж в Україні мають обмежене значення для світу, а визначальне хіба для Європейського регіону» [104];

3) третя група науковців припускає, що «ліберального світового порядку немає або що холодна війна ніколи не закінчувалася, закликаючи Захід заново відкрити себе й консолідувати через оновлення» [91].

Окрім цього, науковці припускають можливу зміну ролі ЄС на міжнародній арені, наслідком чого буде зміна ролі НАТО: «російсько-український конфлікт може підштовхнути Євросоюз до підвищення ролі і значення його воєнної компоненти (могутності) на різних рівнях, і, відповідно, зростання його глобальної суб'єктності як саме військового союзу» [71, с. 73]. Це зумовлено тим, що учасниками війни виступають два найбільших сусіда ЄС – Україна та РФ.

Слід також звернути увагу на те, що опосередковано ЄС охоплює більшу кількість партнерів та сусідів, до яких належать Грузія, Вірменія, Азербайджан, Молдова та Білорусь. На території цих країн є війська РФ та відчутний вплив російської влади. Тому учасники ЄС відчують не лише кризу, викликану напливом біженців, а й вплив культурних та економічних санкцій.

Аналізуючи сучасну ситуацію, варто визначити, що наслідками повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України, є:

1) посилення та розширення «колективного Заходу»: «російське вторгнення в Україну знаменує собою крах конструкції ліберального міжнародного порядку. Натомість колективний Захід має більші, ніж коли-небудь, шанси відродитися, зміцнити й навіть розширити свої межі. Критично важливою в цьому процесі була вправна дипломатія Дж. Байдена напередодні вторгнення» [63, с. 65].

Слід звернути увагу на те, що команда Президента США використовувала розвідувальні дані для зміцнення трансатлантичних відносин та об'єднання демократичної спільноти, включаючи азійські країни (Японія, Південна Корея, Тайвань), із метою впровадити економічні санкції проти РФ, посилити статус НАТО та допомогти Україні в оборонній сфері.

2) зміцнення НАТО як геополітичного суб'єкта: «замість того, щоб вивести сили зі Східної Європи, як того вимагав путін, НАТО подвоїло бойову присутність у регіоні та активізувало свої Сили реагування. Близько 40 країн почали або збільшили поставки зброї в Україну» [63, с. 66]. Тут слід підкреслити, що внаслідок нападу РФ НАТО стало більш згуртованим, а можливості для його розширення – більш відкритими. Одним із непередбачуваних наслідків такого розширення стало запрошення до НАТО Швеції та Фінляндії.

Тобто російсько-українська війна не призупинила реалізацію стратегії євроатлантичної інтеграції для України, а навпаки – прискорила цей процес. Сьогодні отримання членства в НАТО для української держави є найбільш

пріоритетною задачею, ніж вступ до Євросоюзу, як це було напередодні війни.

При цьому, члени Північноатлантичного блоку наразі не висловлюють одностайної думки щодо надання Україні статусу країни-учасника НАТО. Це зумовлено тим, що такий крок, з одного боку, може стати для Росії своєрідним «закликом» до розширення ескалації та інтенсифікації війни. З іншого боку, надання Україні статусу члена Альянсу дозволить прискорити завершення воєнних дій, шляхом підвищення ефективності у сферах безпеки та оборони.

Питання перспектив щодо вступу України до Альянсу та надання гарантій безпеки на шляху до приєднання до блоку розглядалося в липні 2023 р. на саміті НАТО, який відбувся у м. Вільнюс. Хоча Україна не отримала статус члена НАТО, але відбулись позитивні зміни у реалізації євроатлантичних прагнень.

Наразі статус України як особливо партнера надає багато переваг для української держави: участь у навчаннях Альянсу, підтвердження підтримки України від Блоку та гарантоване приєднання нашої країни до НАТО в найближчому майбутньому після завершення бойових дій, що унеможливило реалізацію плану Росії щодо анексії та приєднання українських територій до свого складу.

Таким чином, російсько-українська війна достатньо сильно вплинула на інтеграційні процеси у світі та на реалізацію стратегії євроатлантичної інтеграції України. Відзначено інтенсифікацію взаємовідносин Україна-НАТО, впровадження реформ у сфері оборони, безпеки та військової освіти. Основними наслідками повномасштабної війни, розв'язаної російським агресором проти української держави, стали: посилення й розширення «колективного Заходу», що протистоїть РФ, зміцнення НАТО як геополітичного суб'єкта, перегляд ролі ЄС на світовій арені, прискорення інтеграційних процесів у світі (розширення ЄС та НАТО у прискореному режимі). Вплив російсько-української війни на інтеграційні процеси у світі,

на думку науковців, може проявитися в майбутньому наступним чином, а саме: 1) зміцнення глобального альянсу проти РФ та Китаю; 2) підвищення ролі Азії на міжнародній політичній арені зі зниженням впливу Європи; 3) оновлення й консолідація Заходу.

Отже, у першому розділі «Теоретичні основи дослідження стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни» охарактеризовано поняття «стратегія євроатлантичної інтеграції України», яке є комплексним та багатоаспектним.

Наголошено на тому, що стратегія змінюється та вдосконалюється, відповідно до ситуації на міжнародній політичній арені та внутрішньополітичної ситуації.

З'ясовано, що на реалізацію стратегії євроатлантичної інтеграції впливають внутрішні та зовнішні суб'єкти, які реалізують завдання на внутрішньому та зовнішньому рівнях в політичній, економічній, військовій, законодавчій, безпековій, духовно-культурній та соціальній сферах.

Визначено, що вплив російсько-української війни на світові інтеграційні процеси проявляється у відкритті можливостей для зміцнення та розширення НАТО, посиленні взаємодії Україна-НАТО, внаслідок чого відбувається реформування сектору безпеки та оборони України а військової сфери.

Встановлено, що майбутніми наслідками російсько-української війни в контексті інтеграційних процесів може стати утворення нових союзів та політичних блоків, що протистоятимуть тоталітарним режимам, а також зміцнення позицій країн Азії на геополітичній арені.

Відзначено, що уточнення сутності та складових стратегії євроатлантичної інтеграції та впливу російсько-української війни на інтеграційні процеси у світі дозволяє більш глибоко проаналізувати становлення та можливі сценарії подальшого розвитку Стратегії.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Становлення та трансформація стратегії євроатлантичної інтеграції України в період 2014-2023 рр.

Наразі зовнішньополітичний вектор України визначений і незмінний – це європейська та євроатлантична інтеграція. При цьому така визначеність не була притаманна у попередні періоди розвитку української держави. Взаємодія України з НАТО розпочалась із моменту набуття Україною незалежності. Процес становлення взаємовідносин Україна – НАТО характеризувався різними етапами, які відрізнялись якісними та кількісними показниками цієї взаємодії. Але все ж таки найбільш тісна взаємодія та співпраця розпочалась з 2014 року – після вторгнення російської армії у Східні регіони України.

Тому доцільно виділити основні етапи становлення взаємовідносин між Україною та НАТО, які відбувалися, починаючи з 2014 року і дотепер, та які відрізнялися між собою специфікою, характером співпраці, спрямуванням і рівнями інституційної взаємодії.

Один із варіантів періодизації взаємовідносин Україна-НАТО запропонований науковцями С. Колюшко та Ю. Теміровим:

– з 2014 по 2015 рр. – «антикризова підтримка», під час якої Альянс допомагав Україні стримувати російську агресію, надаючи підтримку гуманітарного й технічного характеру;

– з 2015 по 2018 рр. – «зміцнення обороноздатності». У цей період НАТО робить акцент на підвищенні обороноздатності як України, так і країн-членів, за допомогою збільшення військового бюджету та активізації спільних військових навчань [30];

– з 2018 по 2022 рр. – «інтеграція в структури НАТО». Цей період характеризується активним реформуванням сфери безпеки й оборони в Україні, мета якого – відповідність стандартам Альянсу, взаємосумісність ЗСУ з об'єднаними збройними силами НАТО;

– з 24 лютого 2022 р. – до теперішнього часу – «стратегічне партнерство в умовах повномасштабного вторгнення Росії». Відбувається надання країнами-членами НАТО комплексної допомоги українській державі й запровадження санкцій проти РФ [30].

Варто відзначити, що зазначена періодизація є достатньо розмитою. Тому, доцільно більш детально розглянути основні етапи реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України:

1. Період з 2014 до 2015 рр. Протягом цього часу відбуваються такі події: відновлення взаємодії України з Альянсом після подій Євромайдану та обрання П. Порошенка Президентом України; незаконна анексія Росією Кримського півострова, а згодом – військова російська агресія на Сході України, яка спричинила зміни у взаємодії України з НАТО.

Тобто, НАТО стало єдиним міжнародним об'єднанням, яке підтримало суверенітет та територіальну цілісність нашої держави, відповідно до міжнародно визнаних кордонів. Так, відповідно до заяви Північноатлантичної ради із приводу незаконних «референдумів», члени НАТО «жодні приєднання територій в результаті погроз або застосування сили не будуть визнаватись як законні. Члени Альянсу не визнають і ніколи не будуть визнавати незаконну і нелегітимну анексію Росією Криму» [24].

У результаті окупації в 2014 році Росією Криму, країнами-союзниками Альянсу було вирішено призупинити практично всю цивільну й військову співпрацю з РФ, проте політичні та військові канали зв'язку залишалися відкритими.

Також важливою подією цього періоду було і введення в дію «рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її

обороздатності» [52]. Відповідно до нього, визначено основний пріоритет і національний інтерес України щодо зовнішньополітичного вектору у 2014 році і в наступних роках, а саме – партнерство України з ЄС, США та НАТО.

Співробітництво між Україною та Альянсом, реалізація реформ у різноманітних сферах відбувалися на основі такого важливого системного документа як національні програми співпраці. Реалізація цих програм «наближала Україну до стандартів альянсу, сприяла нарощуванню системної взаємодії з урахуванням усіх можливостей НАТО та держав-членів заради зміцнення обороноздатності країни та протидії російській експансії» [1, с. 138].

Наприкінці 2014 року ВРУ було підтримано законопроект, який підтверджував відмову від позаблокового статусу. Із того періоду «співпраця значно активізувалася й набула нових форм. З огляду на російську агресію, постійну ескалацію небезпеки Україна посилила консультації і співпрацю, наповнила програму співробітництва в галузі безпекової та оборонної реформ реальним практичним змістом» [1, с. 138].

Тому найбільш пріоритетним завданням взаємодії було підвищення інтенсивності співпраці в оборонній сфері, відповідно до стандартів НАТО, а також реалізація заходів, що спрямовані на протидію російській агресії на Сході України.

Також, слід звернути увагу і на переосмислення громадянами України загроз, які постали перед державою після початку Росією гібридної війни й анексії Криму, внаслідок чого з'явилося розуміння необхідності колективної безпеки.

У період з 2014 по 2015 рр. відбулись такі важливі події в контексті взаємодії Україна-НАТО:

- направлено дев'ять радників зі сфері оборони до Офісу зв'язку НАТО в Україні, ціль яких полягала у наданні дорадчої допомоги при підготовці нової «Стратегії національної безпеки України»;

- проведено комплексний огляд сектору безпеки і оборони України;

– досягнуто максимального рівня взаємосумісності та нових перспектив взаємодії України з НАТО;

– упроваджено систему поступового переходу до стандартів НАТО у військовій сфері, що передбачає реформу ЗСУ, мета якої – відповідність стандартам НАТО (STANAG) [54, с. 86-87].

У 2014 році НАТО «засудила дії Москви та повністю підтримала суверенітет і територіальну цілісність України» [65, с. 153], що стало важливим сигналом підтримки та допомоги українській державі від країн-учасниць Альянсу.

2. Період з 2016 до 2017 рр. Під час нього відбувається налагодження співпраці й наближення України до стандартів НАТО.

Однією із найважливіших подій цього періоду був саміт, який проходив у Варшаві у 2016 р., на якому було оформлено Комплексну програму допомоги Україні (КПД). Така програма підтримки включала всі заходи Альянсу щодо підтримки України «для розбудови здатності України гарантувати національну безпеку та здійснювати широкомасштабні реформи відповідно до євроатлантичних принципів, стандартів НАТО та передової практики. У межах КПД здійснено трансформацію національних структур сектору безпеки й оборони, зокрема через дорадчу допомогу на стратегічному рівні, практичну підтримку різних програм та ініціатив» [87].

У липні 2016 р. було розпочато роботу «Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України», яку очолює Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, що стало основою змін у підході української держави до реалізації євроатлантичних прагнень.

У грудні 2016 р. відбувались рекомендаційні парламентські слухання щодо актуальних питань зовнішньої політики України, на яких було визначено необхідність активізувати законотворчий процес, спрямований на реалізацію стратегічного вектору України – отримати членство в ЄС та НАТО.

У червні 2017 р. ВРУ було створено проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо зовнішньополітичного курсу України)» [21], який є надзвичайно важливим у контексті євроатлантичної інтеграції. У Проєкті було визначено, що основним зовнішньополітичним пріоритетом України є вступ до НАТО.

Важливим кроком для підвищення рівня підтримки громадянами євроатлантичного вектору зовнішньої політики України було інформування громадян, яке здійснювалось на «підставі відповідної Концепції на період 2017-2020 років (затверджена відповідним указом Президента 21 лютого 2017 р.) і річного Плану заходів» [8].

3. Період з 2018 до 2019 рр. Він характеризується інтенсифікацією взаємовідносин і посиленням оборонного сектору в Україні. У цей час відбувається вдосконалення координації державного управління щодо євроатлантичної та європейської інтеграції.

У жовтні 2018 р. видано «Указ Президента України № 298/2018 Про щорічні національні програми під егідою Комісії Україна-НАТО» [76], що передбачав упровадження нового порядку розробки та оцінки річних національних програм (РНП). Відповідно до Указу, кожен розділ РНП під егідою Комісії Україна-НАТО (КУН) містить опис необхідних реформ за різними напрямками, визначається мета таких реформ, основні цілі та завдання на запланований рік. Метою реалізації державних реформ визначено підготовку України до вступу в Альянс. Невід’ємна складова РНП – це додатки, в яких визначаються заплановані заходи, відповідальні особи за їх реалізацію, пріоритетні завдання та строки їх виконання.

Важливим аспектом РНП є концентрація уваги на можливостях України досягнути відповідності стандартам НАТО для отримання членства. Основний акцент зроблено на переведенні сектору безпеки та оборони на стандарти НАТО й зміцнення демократичного цивільного контролю.

Як зазначає український науковець Б. Шевченко, ключовими результатами співпраці України з НАТО у 2019 році стали:

– адаптація та поступове наближення внутрішніх реформ до стандартів НАТО;

– фінансова та консультативна допомога, збереження згуртованості країн-учасниць НАТО щодо підтримки України з метою протидії російській агресії [86, с. 65].

У результаті проведення засідання «Спільної робочої групи Україна-НАТО» в грудні 2019 р. було підписано нову версію «Дорожньої карти Україна-НАТО з питань оборонного та технічного співробітництва» [17]. Україною на той момент не було завершено приєднання до «Центру передового досвіду з енергетичної безпеки НАТО» [85], хоча це завдання було вказано в урядовій програмі на 2018 рік.

Слід зазначити, що наприкінці 2019 року ще не було ухвалено жодного рішення щодо розблокування КУН, яка була заблокована Угорщиною. Але при цьому значних результатів було досягнуто завдяки підтримці територіальної цілісності та суверенітету України міжнародною спільнотою та спільній протидії російській агресії.

У 2019 р. в Конституцію України було внесено зміни, що визначають євроатлантичну інтеграцію як пріоритет зовнішньополітичної діяльності нашої країни [31].

4. Період з 2020 до 24 лютого 2022 рр. Протягом цього часу відбувається активна взаємодія України з НАТО, реалізація заходів, спрямованих на отримання членства в Альянсі.

Важливою подією щодо реалізації євроатлантичних прагнень було визнання України партнером із розширеними можливостями. Це відбулось 12 червня 2020 року та дозволило українській державі отримати доступ до розширеного переліку програм навчальних програм із оперативної сумісності.

У Стратегії національної безпеки України від 14 серпня 2020 року визначені такі плани щодо зміцнення співпраці з НАТО в якості особливого партнера з метою отримання повноправного членства:

– досягнення достатньо високого рівня взаємосумісності ЗСУ та інших складових сектору безпеки та оборони України, відповідно до стандартів НАТО, у максимально стислі строки;

– активізація реформ, що є обов'язковими для впровадження та утвердження в РНП під егідою КУН, які наблизатимуть Україну до стандартів Альянсу;

– отримання запрошення про приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) [8].

Важливим у питанні реалізації Україною євроатлантичних прагнень було засідання Північноатлантичної ради, яке відбулось 14 червня в Брюсселі. Так, Україна отримала «право у повному обсязі використовувати всі доступні інструменти в рамках Комісії НАТО–Україна для досягнення повного впровадження принципів і стандартів Альянсу, в тому числі для подолання корупції, розвитку інклюзивного політичного процесу, реформи децентралізації, заснованої на демократичних цінностях із дотриманням прав людини, верховенства права» [87].

На думку В. Гречанінова, трьома основними напрямками діяльності України для ефективної реалізації євроатлантичних прагнень у цей період були:

1) зміни, спрямовані на внутрішню ситуацію в країні. Тут іде мова про реформи у внутрішній політиці, що сприяють стабілізації та розвитку країни і підтримуються більшістю населення. Основними суб'єктами впровадження таких реформ виступають представники державної влади – президент та прем'єр міністр;

2) внесок України в загальноєвропейську і регіональну стабільність, що сприятиме отриманню нашою державою членства у НАТО. Основний аспект цього напрямку – це стабілізація ситуації на Сході України та стримування агресії російської Федерації. Для України важливо утвердити свою позицію у європейському просторі та усвідомити власне значення та вплив на регіональну та загальнополітичну ситуацію в Європі та світі [11, с. 34-36];

3) зміцнення положення у військовому, оборонному та безпековому аспектах, яке Україна має реалізовувати як самостійно, так і у співпраці з НАТО та іншими суб'єктами геополітичного простору [11, с. 36].

Серед основних напрямів зовнішньої військово-політичної діяльності України слід визначити:

- виконання Плану дій Україна-НАТО з метою поступової інтеграції української держави в систему колективної безпеки та оборони Альянсу;
- підвищення інтенсивності співпраці України з ЄС у сфері політики, дипломатії та військово-технічного сектору;
- вирішення питань у відносинах з РФ. На сьогоднішній день, цей напрям є достатньо сумнівним та нездійсненим. Оскільки, відповідно до сучасних агресивних дій Росії проти України, країна-зло не має намірів переходити до мирних переговорів та бажання деокупувати українські території;
- посилення взаємодії із країнами Азії, такими як Китай, В'єтнам, країни Близького Сходу [11, с. 46-47].

5. Період з 24 лютого 2022 року – кінець 2023 року. Цей період є визначальним для реалізації євроатлантичних прагнень України, адже повномасштабна агресивна війна, розпочата РФ, достатньо сильно вплинула на взаємодію України з НАТО.

Слід відзначити, що внаслідок вторгнення російських військ в Україну та початку неспровокованої війни «діалог України з країнами-учасницями НАТО став більш інтенсивним. Взаємодія країн спрямована на вирішення оборонного та безпекового питань» [59, с. 18]. Тому доцільно розглянути найважливіші події, які відбувались у цей період.

Так, наприкінці червня 2022 року, відбувся саміт НАТО в Мадриді. Відчутних змін у питанні отримання членства в НАТО не відбулось, проте така ситуація була очікуваною через наявність російсько-української війни. Позитивними результатами саміту для України була готовність Альянсу повернутися до переговорів щодо отримання членства після перемоги

української держави у війні, що пояснювалось країнами-учасницями НАТО як страх втягнення Альянсу до прямої конфронтації з РФ.

У вересні 2022 року Україна виступила з ініціативою отримати членство в Альянсі за прискореною процедурою. Ця ідея була сприйнята достатньо стримано через неготовність Альянсу до ескалації війни. Так, І. Тодоров зауважує, що «заявка про вступ до НАТО не має юридичного значення. Процедура вступу до НАТО (на відміну від ЄС) взагалі не передбачає потреби подавати заявку. Процедура приєднання до Альянсу потребує передусім консенсусу серед союзників і запрошення країні-аспіранту. Принципово важливо, що в заявці йдеться про перспективу членства без ПДЧ. ... Вступ Фінляндії та Швеції без ПДЧ створює прецедент, яким хоче скористатися Україна. І має на це підстави» [72, с. 15-16].

Для України ця подія є надважливою, адже на міжнародному рівні підтверджено, що політичний курс держави спрямований на отримання членства, а українські громадяни це підтримують. Звернення до Альянсу відбулось у той момент, коли «підтримка вступу України в НАТО сягнула 83%» [47].

Важливими подіями щодо євроатлантичної інтеграції України в цей період також були:

1. Засудження Альянсом наприкінці вересня 2022 року незаконної спроби анексії українських територій. Окрім того, члени НАТО не визнали і не визнають у майбутньому нелегітимну та незаконну анексію Криму, вони вважають, що «фіктивні референдуми в Донецькій, Луганській, Запорізькій і Херсонській областях України не мають легітимності і будуть грубим порушенням Статуту ООН. Союзники по НАТО не визнаватимуть їх незаконної і нелегітимної анексії. Це землі України» [24].

2. Заява заступника генсека НАТО М. Джоане на початку червня 2023 року про те, що Україна, на той момент, була ближче до НАТО, ніж в усі попередні періоди власної історії.

3. Визнання важливості негайної (як середньострокової, так і довгострокової) підтримки української держави на позачерговому засіданні КУН.

4. Створення Ради Україна – НАТО на саміті у Вільнюсі в 2023 році на заміну чинній КУН, внаслідок досягнення Україною значного прогресу в реалізації реформ та наближенні до стандартів НАТО. Так, країни-члени Альянсу «визначаючи підвищення оперативної сумісності України та значний прогрес у проведенні реформ, ... вирішили, що шлях України до повної євроатлантичної інтеграції вийшов за межі необхідності в Плані дій щодо членства» [110].

Вільнюський саміт дозволив прискорити рух України на шляху до євроатлантичної інтеграції, оскільки були надані гарантії НАТО щодо подальшої допомоги в реалізації реформування й досягненні взаємосумісності зі стандартами Альянсу.

Варто наголосити, що наразі стратегію євроатлантичної інтеграції закріплено в українському законодавстві. Основні її положення викладено в Указі Президента «Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року» [77]. Згідно з цим указом, стратегія євроатлантичної інтеграції – це реалізація комплексних змін, що спрямовані на підвищення рівня безпеки та добробуту українських громадян, а також на відповідність України критеріям членства у НАТО.

Важливо відзначити мету отримання членства в Альянсі, яка полягає в першочерговому забезпеченні стабільності та миру в євроатлантичному регіоні, отриманні гарантій суверенітету, безпеки та цілісності кордонів України, створенні умов для верховенства права та демократичних цінностей, підвищенні рівня розвитку економіки й забезпечення прав та свобод українських громадян [77].

На сьогоднішній день стратегія євроатлантичної інтеграції закріплена в законодавчих документах державного рівня і документах міжнародного співробітництва. Основоположними документами, які регламентують

характер взаємовідносин між Україною та НАТО є «Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО від 9 липня 1997 року» [83] і «Декларація про її доповнення від 21 серпня 2009 року» [16].

Нормативно правова-база євроатлантичної інтеграції України включає у себе також: Постанови та Розпорядження Кабміну, Постанови ВРУ, Укази Президента України, що визначають основні напрямки зовнішньої політики, плани національних програм у рамках відносин Україна-НАТО та діяльності робочої групи Україна-НАТО, реформи у системі нацбезпеки та оборони.

Серед законів, що регламентують українські євроатлантичні прагнення можна виділити такі:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» [22].
2. Закон України «Про національну безпеку України» [23].
3. Закон України № 2091-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» [21].
4. Закон України № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [20].

Варто зазначити, що громадська думка українців щодо вступу до Альянсу також змінювалась упродовж різних періодів взаємовідносин Україна – НАТО. Тут важливо відзначити рівень поінформованості громадян щодо можливостей і загроз євроатлантичної інтеграції. Це пов'язано з тим, що рівень обізнаності та характер інформації, яку отримують українці, впливають на ставлення громадян до вступу в НАТО. Про невисокий рівень обізнаності щодо вказаної проблематики свідчать результати соціологічного дослідження, що проводилось у 2019 р. Так, «більшість українців (62%) хотіли б більше дізнатися про НАТО» [81].

Рівень підтримки євроатлантичних прагнень українцями також змінювався. Так, згідно з результатами соціологічних досліджень, що проводились Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» і Центром Разумкова у 2015 р. серед тих, хто «взяв би участь у референдумі щодо вступу до НАТО, «за» проголосували б 26%» [13].

Початок військової агресії з боку РФ на Сході України вплинув на зміну громадської думки щодо вступу в НАТО. Це пов'язано з тим, що взаємодія з Росією в українському суспільстві протиставлялась євроатлантичній інтеграції. Тому початок воєнних дій вплинув на підвищення рівня підтримки західного вектору зовнішньої політики. При цьому рівень обізнаності щодо НАТО все ж знаходиться в цей період на достатньо низькому рівні. Так, у 2015 р. «63,9% громадян проголосували б за членство України в НАТО, і тільки 28,5% висловилися б проти цього» [40].

Погляди українців перед початком повномасштабного вторгнення, згідно з результатами соціологічних досліджень, достатньо сильно відрізняються від ситуації у 2015 р. Так, у дослідженні проведеному Центром Разумкова у 2021 р. переважна більшість українців (72%) висловили намір взяти участь у референдумі щодо отримання членства в НАТО, якщо б він проводився найближчим часом. Це свідчить про високий рівень суспільного інтересу до євроатлантичної інтеграції. Так, «за вступ до НАТО готові проголосувати 54% опитаних українців, проти вступу – 31%, не визначилися з вибором – 15%» [68].

У 2023 році відзначається найбільший рівень підтримки українцями вступу до НАТО. Так, за результатами опитування Центру Разумкова, яке проводилось у березні-лютому 2023 року, зазначалось, що «якби найближчим часом відбувся референдум стосовно вступу України до НАТО, то за вступ до цієї організації проголосували би 74% усіх опитаних, або 87,5% тих, хто збирається взяти участь у такому референдумі (проголосували б проти – відповідно 8,5% і 5%)» [12]. Такі показники свідчать про зміну поглядів українських громадян щодо євроатлантичної інтеграції після початку російсько-української війни.

Дуже близькі значення досліджень, проведених Київським Міжнародним Інститутом Соціології (КМІС). За даними дослідження, геополітичні орієнтації громадян України у 2021 р., а саме вступ України до НАТО, підтримує майже половина населення. Отже, «якби референдум із

питання, чи вступати Україні до НАТО, 48% опитаних вказали, що вони проголосували б за вступ України до НАТО, 24% – проти; решта (28%) не визначилися, або не стали би брати участь у такому референдумі» [60]. Тобто у разі проведення референдуму щодо вступу України в НАТО у червні 2021 р., якщо б у голосуванні взяли участь громадяни, які визначилися зі своїм геополітичним вибором, то явка дорівнювала б 72%. Серед проголосувавши українців за членство у НАТО віддали б голос 64%, а 34% українців висловились би проти членства.

За результатами дослідження, проведеного КМІС у травні-червні 2023 року, «89% українців хочуть бачити Україну в складі НАТО, причому у всіх регіонах абсолютна більшість підтримують такий крок: від 79% на Сході до 93% на Заході» [14]. Ці показники свідчать про консолідацію думки українського суспільства на цей час у питанні необхідності євроатлантичної інтеграції для України. Позитивна динаміка змін громадської думки під час російської агресивної війни щодо євроатлантичних прагнень підтверджує важливість такого рівня поінформованості громадян стосовно перспектив і можливостей для України після вступу в НАТО.

Таким чином, окреслено, що взаємовідносини Україна – НАТО стали більш тісними після вторгнення російської армії у східні регіони та Крим. Ця подія стала поштовхом до реформування сфери безпеки та оборони, впровадження реформування в різних суспільних сферах та визначення чіткого вектору зовнішньої політики – отримання членства в НАТО.

Визначено, що основними етапами реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції в умовах російсько-української війни (2014 – 2023 рр.) є: 1) 2014 – 2015 рр. – відновлення взаємодії з НАТО після подій Євромайдану; 2) 2016 – 2017 рр. – налагодження співпраці та наближення України до стандартів НАТО; 3) 2018 – 2019 рр. – інтенсифікація взаємовідносин та посилення оборонного сектору в Україні; 4) 2020 – 24 лютого 2022 рр. – активна взаємодія України з НАТО, реалізація заходів, спрямованих на отримання членства в Альянсі; 5) 24 лютого 2022 року – кінець 2023 року – підтримка та

допомога зі сторони Альянсу у протистоянні російській армії й наближенні до стандартів НАТО у всіх сферах суспільства.

Відзначено, що підвищення інтенсивності взаємодії та співпраці між Україною та НАТО з 2014 року до теперішнього часу супроводжується підвищенням рівня підтримки громадянами України зовнішньополітичного вектору держави – приєднання української держави до Альянсу.

2.2. Сценарії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни

До повномасштабної російсько-української війни стратегія євроатлантичної інтеграція була розроблена, відповідно до соціально-політичних умов та міжнародних відносин, які були відносно стабільними. Російська агресія достатньо сильно вплинула на всі сфери внутрішнього розвитку української держави та на міжнародну спільноту. Внаслідок цього існують різноманітні можливі сценарії євроатлантичної інтеграції.

Перед розглядом цих сценаріїв доцільно проаналізувати основні напрями співробітництва як у короткостроковій, так і в середньостроковій перспективі, що допоможе більш детально підійти до визначення можливих варіантів розвитку подій.

У короткостроковій перспективі визначені такі напрямки співробітництва між Україною та НАТО:

– «підтримка впровадження сучасних інформаційних технологій, комунікаційних сервісів (електронна передача повідомлень, відеотелеконференції, IP-телефонія, веб-сервіси, послуги збереження інформації і загального доступу до неї), а також протоколів та обробки даних у системі управління військами Збройних Сил України» [78]. Така підтримка є надважливою для України в умовах повномасштабної російсько-

української війни. Адже завдяки допомозі у впровадженні новітніх технологій, у ЗСУ виникають не тільки можливості вдосконалення системи комунікації й посилення військового потенціалу, а й можливості зменшення втрат на фронті й пришвидшення перемоги України;

- реалізація заходів, спрямованих на вдосконалення оцінки та запровадження функціональних і базових служб, що сприятимуть обробці даних та їх внесення в управлінську систему ЗСУ. Цей напрям дозволить покращити ефективність комунікацій, що є важливим елементом координації роботи ЗСУ.

- «підтримка у придбанні комунікаційних та інформаційних сервісів згідно з напрямами співробітництва, зазначеними у цьому Меморандумі, для Збройних Сил України, керуючись принципами та правилами закупівель товарів і послуг НАТО». Цей напрям поєднує не лише надання сучасного оснащення для ЗСУ, а й впровадження стандартів НАТО при його закупівлі [78].

У середньостроковій перспективі визначені такі напрямки співпраці, як:

- надання допомоги Україні у визначенні потреб з метою вдосконалення оборонного, оперативного та логістичного планування;

- надання підтримки українській державі при підготовці комплексних завдань у питанні осучаснення і відповідності інформаційних систем та засобів зв'язку [78].

Визначені напрямки взаємодії та співпраці України з НАТО свідчать про подальшу допомогу Альянсу наблизити Україну до відповідності стандартам із метою надання членства в подальшому. Тому одним із можливих сценаріїв євроатлантичної інтеграції України є досягнення відповідності стандартам Альянсу й отримання членства. При цьому слід враховувати фактор війни, який може здійснити різноманітний вплив на реалізацію євроатлантичних прагнень.

Тому доцільно розглянути прогнози сучасних науковців щодо можливих варіантів розвитку стратегії євроатлантичної інтеграції. У цьому аспекті є важливими дані, опубліковані західною розвідкою, відповідно до яких існує три можливих сценарії розвитку воєнних подій в Україні:

1. Досягнення Росією поступових перемог на Сході України або затягнення бойових дій на довготривалий період без переваги однієї зі сторін, що може призвести до великих жертв як для української, так і для російської сторони. Внаслідок цього варіанту розвитку подій буде продовжуватися виснаження економіки та ресурсів воюючих країн.

2. Перегляд РФ воєнних цілей, внаслідок чого відбудуться спроби припинення бойових дій та оголошення про отримання певної «перемоги» у війні з Україною. При цьому в сучасних умовах ймовірність такого сценарію надто низька.

3. Консолідація Росією військових досягнень на Сході, використання цієї території в якості плацдарму для накопичення воєнних ресурсів і подальших бойових дій на території України [102].

Слід зазначити, що вказані сценарії є достатньо суб'єктивними та не відображають увесь спектр можливих варіантів розвитку війни. Так, ці підходи не враховують можливості України здобути перемогу у війні та відновити визнані на міжнародному рівні державні кордони, які були встановлені у 1991 році. Тому слід критично підходити до аналізу сценаріїв розвитку воєнних подій та оцінювати всі можливі варіанти.

Зважаючи на те, що для України вступ до НАТО є пріоритетним напрямом зовнішньої політики та важливим із точки зору впровадження стандартів Альянсу в сфері обороноздатності війська та у сфері демократії й дотриманні прав людини, І. Миронов пропонує такі сценарії євроатлантичної інтеграції України:

1. Позитивний сценарій полягає в отриманні членства в ЄС та НАТО. Науковець не дає прогнозів щодо строків реалізації цього сценарію, зважаючи на російсько-українську війну. Для здійснення цього варіанту

розвитку подій, важливим є виконання всіх умов отримання членства в НАТО, а саме – досягнення взаємосумісності, відповідно до всіх стандартів Альянсу. Наразі Україна виконала близько 200 стандартів із загальної кількості – 1200 [42].

2. Інерційний сценарій передбачає пасивність у досягненні мети євроатлантичної інтеграції, відсутність активних дій задля отримання членства (проведення реформ, перемога у війні, боротьба з корупцією та вирішення інших проблем, притаманних сучасній Україні). За такого варіанту, Україна скоріше за все відмовиться від отримання членства в НАТО та ЄС, не виконуючи зобов'язання, що стоять на шляху євроатлантичної інтеграції [42].

3. Зміщення вектору зовнішньої політики від євроатлантичної інтеграції до розвитку відносин з Китайською Народною Республікою (КНР). Цей сценарій є малоімовірним, але його також слід враховувати, моделюючи можливі варіанти перетворень у зовнішній політиці України [42].

Вірогідність того чи іншого сценарію залежить від багатьох факторів, до яких І. Миронов відносить українську внутрішню політику, результати завершення російсько-української війни, досягнення України у впровадженні реформ.

Аналізуючи ймовірність різних сценаріїв, вчений зазначає, що «у рамках реалізації позитивного сценарію Україна-ЄС-НАТО сценарій замороження зовнішніх відносин із Китаєм можна визначити як цілком вірогідний. Проте, якщо брати до уваги інерційний сценарій ..., зовнішні відносини з Китаєм можуть бути побудованими в іншому векторі» [42, с. 48]. Тому, якщо інтеграційні процеси будуть припинені, а західні партнери відмовляться надавати фінансову допомогу для відбудови, можливим варіантом є пропозиція допомоги від КНР на невігідних для України умовах.

Інші українські науковці, А. Міщенко та В. Теремко, прогнозуючи можливі варіанти розвитку зовнішньої політики України в умовах російсько-

української війни, зазначають, що під час активних воєнних дій достатньо складно визначити майбутній геополітичний статус нашої держави [43].

Дослідники вважають доцільним визначити найбільш реалістичний статус держави, який буде відповідати національним інтересам і враховувати найбільш можливі загрози для світоустрою в майбутньому. Науковцями визначені такі сценарії розвитку зовнішньої політики України в умовах російсько-української війни:

1. «Статус геополітичного посередника» між Заходом і Росією із максимальним збереженням нейтральності в усіх форматах» [43, с. 62]. Відзначено, що українська держава протягом тривалого періоду була залежною у фінансовій та енергетичній сферах від глобальних центрів, унаслідок чого виникає занепокоєння щодо можливої міжнародної співпраці РФ з Україною та іншими державами, внаслідок чого остання може стати посередником між Росією та колективним Заходом.

2. «Статус геополітичного регіонального лідера, що об'єднає навколо себе транзитні політичні режими держав, колишніх членів СРСР» [43, с. 63]. Такий сценарій можливий, оскільки розпочата Росією війна та її невдалі для себе проміжні результати свідчать про невідповідність минулих стереотипів про військову й економічну могутність РФ. Окрім цього, російсько-українська війна сприяла формуванню нового іміджу України як потужної й впливової держави. Тому, у разі реалізації цього сценарію, Україна матиме можливість отримати запрошення до членства в НАТО, що стане прикладом для інших пострадянських країн.

3. «Статус військової периферії, коли Україна буде мати сильну й переоснащену армію, але через затяжний конфлікт не здатна буде динамічно рухатись до виконання усіх вимог щодо вступу в ЄС і НАТО і перебуватиме в певній залежності від країн-партнерів Європи та США й економічній стагнації» [43, с. 65]. Можливість здійснення такого сценарію малоімовірна, тому що наразі Україна для колективного Заходу постає як «щит», який захищає європейський регіон від російської агресії та забезпечує мир. Тому,

держави-члени НАТО проявляють готовність підтримувати Україну, надаючи гранти, макрофінансову та військову допомогу, гуманітарну допомогу українським біженцям.

У разі реалізації вказаного сценарію, на думку А. Міщенко та В. Теремко, «Україна здатна буде оновити свій військовий потенціал, посилити регіональну систему безпеки, створити нові регіональні безпекові об'єднання, укріпити власні кордони, боротися за нові військово-політичні програми та перспективи» [43, с. 66-67].

Але, одночасно з цим, українська держава залишатиметься важливим суб'єктом на геополітичній арені, тому західні партнери будуть зацікавлені у подальшій співпраці. Поступово буде відбуватися зниження фінансової допомоги й інвестиційної привабливості через зниження політичної доцільності та зміни геоекономічних орієнтирів.

Для реалізації сценарію «східні кордони НАТО» та отримання членства в Альянсі, Україні слід здійснити трансформацію й сформувати імідж держави як рівного учасника та важливого суб'єкта геополітики.

Ще одним цікавим підходом до визначення ймовірних варіантів розвитку зовнішньої політики України та євроатлантичної інтеграції є розгляд сценаріїв, у залежності від статусу РФ після закінчення війни та вплив цього фактору на діяльність НАТО. Так, О. Брусилівська, зазначає, що «достатньо сильного впливу на Росію завдало врегулювання «холодної війни», в якій переміг колективний Захід» [7, с. 18].

Аналізуючи можливі сценарії завершення російсько-української війни, науковиця пропонує розглянути вплив перемоги РФ на ЄС та НАТО. Вона зазначає, що «якщо Росія військовим шляхом досягне своїх політичних цілей в Україні, Європа не буде такою, якою була до війни. Будь-яке відчуття того, що Європейський Союз чи НАТО можуть забезпечити мир на континенті, буде артефактом втраченої епохи. Натомість безпеку в Європі доведеться звести до захисту основних членів ЄС і НАТО. Усі поза клубом виступатимуть окремо, за винятком Фінляндії та Швеції» [7, с. 19].

Результатом такої ситуації буде послаблення ЄС та НАТО, а також початок перманентної війни між Росією, США та Європою.

Сьогодні відчувається достатньо міцний зв'язок Європи та США, але при послабленні партнерської взаємодії й дестабілізації в європейському регіоні може знизитися статусність та впливовість США. Західні науковці наголошують, що «добре функціонуюча, мирна Європа посилює американську зовнішню політику – щодо зміни клімату, нерозповсюдження, глобальної громадської охорони здоров'я та врегулювання напруженості з Китаєм чи Росією. Якщо Європа буде дестабілізована, то Сполучені Штати будуть набагато самотнішими у світі» [97].

Ще одна українська науковиця, А. Бігун, пропонує дещо інші ймовірні сценарії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни:

1. Продовження активної співпраці України з НАТО та її учасницями, що сприятиме підтримці міжнародного діалогу. Перемога України у війні, впровадження інституційної реформи в сфері оборони та боротьба з корупцією дозволять підписати оновлений план дій і перейти до процесу набуття членства в НАТО [5].

2. Імовірність вступу України в НАТО під час російсько-української війни завдяки вагомим здобуткам ЗСУ у війні, вдосконаленню внутрішньополітичної системи та реалізації реформ, наведенню вагомих аргументів на користь приєднання до НАТО.

3. Продовження активної співпраці України з НАТО, створення інших проєктів із метою поглиблення та залучення до співпраці у війсьній сфері. Внаслідок цього можливим буде створення нового союзу з окремими державами-учасницями НАТО для створення безпекового середовища та стабільності в регіоні [5].

А. Бігун, оцінюючи запропоновані сценарії, зазначає, що другий варіант є найбільш нереальний, тому що вступ до НАТО в період війни є практично неможливим. Можливість реалізації першого сценарію достатньо

вірогідна, але надзвичайно складно визначити строки його реалізації. Третій варіант є більш реальним, ніж другий, але менш реальний, ніж перший [5].

Українські науковці Н. Касьянова і Д. Мірошников також розглядають російсько-українську війну як соціально-політичної біфуркацію, що є важливим у контексті визначення сценаріїв євроатлантичної інтеграції України [28].

Так, російська-українська війна як соціально-політична біфуркація, передбачає декілька фаз:

1. Фаза стабільності, яка тривала з 2014 року до 24 лютого 2022 року (тобто до початку вторгнення російської армії).

2. Фаза біфуркації (24 лютого 2022 року), під час якої можливими є два варіанти розвитку подій:

- регресивний (поразка України у війні);
- прогресивний (перемога України у війні).

3. Фаза хаосу в період осінь-зима 2023 року [28].

У лютому-березні 2022 року прогресивний і регресивний сценарії знаходились на стадії протистояння до того моменту, доки українська армія не звільнила північні території, які знаходились під тимчасовою окупацією.

Після цього відбулось роздвоєння революційного сценарію у свідомості світової спільноти, коли можливими були два варіанти розвитку подій:

- революційний, який передбачав надання зброї для України;
- контрреволюційний, за якого необхідними були переговори й заморожування війни [28].

У період весна-літо 2023 року відбулось примирення між прихильниками революційного та контрреволюційного варіантів розвитку подій, внаслідок очікування великого наступу української сторони.

Після цього періоду настала фаза хаосу – осінь-зима 2023 року, коли подальший розвиток подій важко передбачити. Так, Н. Касьянова та

Д. Мірошников, зазначають, що можливими є два сценарії стратегії євроатлантичної інтеграції України:

1. Вступ України до Альянсу, після чого могутність української держави зросте, а основний бюджет буде направлений на розвиток військової сфери для забезпечення власної безпеки.

2. Вступ України до НАТО до завершення російсько-української війни, після чого відбудеться реформування у сфері безпеки за активної участі США. Такий сценарій дозволить розвивати економічну та соціально-культурні сфери після закінчення війни [28].

На думку науковців, другий сценарій найбільш привабливим для України, але є найменш привабливим для НАТО. Із метою створення безпекової системи пропонується знайти способи досягнення солідарності всередині країни та забезпечення стійкості альянсів. Прикладами таких альянсів можуть стати:

– існуючі на сьогоднішній день європейські союзи, такі як Вишеградська четвірка, Північноєвропейський оборонний союз, Люблінський трикутник, проект Тримор'я;

– створення союзу поза межами ЄС, ініційованого Б. Джонсоном, керувати яким буде Велика Британія. Це новий блок воєнного, політичного та економічного спрямування, учасниками якого можуть стати Україна, Балтійські країни, Польща, Туреччина;

– Союз «Європейська політична спільнота», запропонований Е. Макроном, у який залучатимуться члени ЄС, Балканські країни, Україна та Молдова;

– коаліції держав, які допомагають Україні протистояти РФ (наприклад учасники таких процесів як «Рамштайн» і «Копенгаген») [28, с. 69].

У свою чергу О. Маруховський пропонує такі варіанти розвитку відносин Україна-НАТО:

1. Розділення євразійської та євроатлантичної сфер безпеки, внаслідок чого буде відкладене вирішення проблеми загрози для Європи та світу зі

сторони Росії. Цей сценарій передбачає, що «замість євроатлантичної та євразійської спільноти безпеки євроатлантичну половину будуть намагатися зміцнити шляхом розширення ЄС, щоб включити Західні Балкани, Молдову та Україну» [41, с. 67].

2. Побудова кооперативної системи безпеки в Європі. Цей сценарій є більш зручний із точки зору міжнародної політики. Передбачається можливість створення структури, подібної до ОБСЄ, яка б стала майданчиком для переговорів щодо контролю над озброєнням та взаємного збалансованого скорочення озброєнь та сил [41, с. 67].

Науковець зазначає, що «це міг би бути форум для обговорення гарантій безпеки, наприклад, для країн між Росією та Заходом, а також для Росії стосовно НАТО (який був однією із російських вимог), однак після збройної агресії в Україні вимоги Росії, яка фактично є державою-терористкою, виконувати ніхто зі світових лідерів не планує» [41, с. 67].

3. Швидке прийняття України до НАТО, що стало би найбільш виграшним варіантом для країн-учасниць НАТО та України.

Тобто, варто констатувати, що науковцями запропоновані різноманітні сценарії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни, які передбачають можливість різних варіацій розвитку відносин України та НАТО.

Але, розглядаючи сценарії євроатлантичної інтеграції, доцільно проаналізувати досвід інших країн щодо отримання членства в Альянсі, що дозволить більш точно підійти до сценаріїв вступу в НАТО.

Серед основних особливостей вступу інших країн до НАТО Д. Аннюк та Д. Кравчук визначають:

1. Жодна країна не отримала членство в НАТО, знаходячись в стані відкритого збройного конфлікту або війни. Завдяки цьому НАТО може відсторонитися від участі в збройних конфліктах, якщо вони не являються нападом на Альянс.

2. Обов'язковою є відповідність стандартам НАТО для отримання членства. Вимоги для вступу в Альянс визначені у «Плані дій щодо членства» [3; 46].

При цьому автори звертають увагу на прецедент Фінляндії та Швеції, які отримали членство без наявного плану дій та пояснюють його наступними причинами:

- повномасштабна російсько-українська війна, внаслідок якої загострились відносини між НАТО та РФ;
- високий рівень готовності та відповідності безпекової складової збройних сил Швеції та Фінляндії стандартам Альянсу;
- чималий рівень розвитку країн, їх відповідність демократичним стандартам [3, с. 65].

3. Відсутність умов до претендента на членство в НАТО з боку країн-членів Альянсу. У свою чергу, зі сторони України звучали заяви щодо надання безпекових гарантій Альянсом у рамках Київського договору для її можливого вступу в НАТО.

Виходячи з наведених особливостей отримання членства в Альянсі іншими країнами, можна стверджувати, що Україна має шанс приєднатися в НАТО лише після припинення війни.

На основі розгляду різних підходів щодо можливих сценаріїв стратегії євроатлантичної інтеграції української держави, слід запропонувати такі ймовірні варіанти розвитку відносин Україна-НАТО в умовах російсько-української війни:

1. Позитивний. Отримання членства в Альянсі й реалізація головної мети зовнішньої політики України – євроатлантична інтеграція після перемоги в російсько-українській війні у прискореному режимі. Цей сценарій може бути реалізованим як після досягнення Україною відповідності всім стандартам і вимогам НАТО, так і в разі неповної відповідності.

Вступ України до Альянсу при неповній відповідності умовам і стандартам НАТО можливий, тому що отримання членства в Альянсі

Україною є важливим і для держав-учасниць, оскільки дозволить захистити євроатлантичний регіон і підвищити рівень обороноздатності Блоку.

2. Нейтральний. Затягування російсько-української війни на тривалий період, унаслідок чого вступ у НАТО буде відкладено на невизначений термін. За такого сценарію допомога й підтримка України Альянсом та державами-учасницями буде посилюватися, а взаємодія та співпраця ставатимуть ще інтенсивнішими.

При цьому слід враховувати можливість зменшення макрофінансової й військової допомоги в результаті змін у зовнішній та внутрішній політиці країн-членів НАТО. У такому випадку Україні доведеться збільшувати рівень фінансування оборонної сфери за власний рахунок та розвивати сектор виробництва військової техніки і зброї.

3. Негативний. Поразка української сторони у війні, внаслідок чого буде втрачений суверенітет держави. Цей сценарій є небезпечним не тільки для України, але й для всього євроатлантичного регіону. Він є малоімовірним, адже НАТО та держави-учасниці, зважаючи на російську загрозу, сприятимуть Україні в боротьбі з РФ.

Таким чином, окреслено підходи сучасних науковців щодо сценаріїв євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни. Науковці пропонують різні варіанти розвитку зовнішньополітичного вектору української держави: отримання членства в НАТО у період воєнних дій або після їх завершення; створення альтернативних безпекових союзів із окремими державами-учасницями НАТО; розвиток політичного діалогу з КНР.

Зазначені сценарії євроатлантичної інтеграції України розглядалися із врахуванням можливих результатів російсько-української війни – перемоги, затягуванні або поразки у війні.

Визначено такі ймовірні варіанти розвитку взаємовідносин Україна-НАТО: позитивний (прискорений вступ до Альянсу після закінчення війни), нейтральний (затягування війни, відтермінування вступу в НАТО при

подальшій підтримці й допомозі Україні з боку Альянсу) і негативний (поразка у війні та припинення взаємовідносин з НАТО). Негативний прогноз є малоімовірним, тому що за такого варіанту розвитку подій постає пряма загроза безпеці євроатлантичному регіону. Тому найбільш вірогідними є позитивний та нейтральний сценарії євроатлантичної інтеграції України.

Отже, у другому розділі «Сучасний стан євроатлантичної інтеграції України» окреслено такі основні етапи взаємовідносин Україна-НАТО в умовах російсько-української війни:

1) протягом періоду 2014 – лютий 2022 рр. відбувається поступове підвищення співпраці та інтенсифікації взаємовідносин між Україною та державами-учасницями НАТО. Особливим поштовхом до посилення взаємодії стало повномасштабне вторгнення російської армії в Україну, що стало сигналом до посилення підтримки та допомоги в оборонній, військово-технічній, економічній сферах;

2) починаючи з лютого 2022 року і до 2023 року відзначається зростання підтримки українськими громадянами вступу до НАТО, що зумовлено розумінням необхідності цього кроку та зростанням обізнаності в цьому питанні.

Розглянуто основні сценарії розвитку взаємодії Україна-НАТО в умовах російсько-української війни: позитивний, негативний та нейтральний. Вірогідність того чи іншого сценарію залежить від розвитку подій на фронті, бойових досягнень чи поразок.

Окрім імовірних варіантів розвитку стратегії євроатлантичної інтеграції, розглянуто можливості України вступити в нові союзи та політичні блоки. Створення нових міжнародних альянсів може в подальшому стати пріоритетним вектором зовнішньої політики України або поєднуватися з продовженням реалізації євроатлантичних прагнень.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

3.1. Досягнення та проблеми реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни

Інтенсифікація взаємовідносин Україна-НАТО після початку воєнних дій на Сході України сприяла посиленню позицій української держави на міжнародній політичній арені. Починаючи з 2014 року і до теперішнього часу Україна досягла значних позитивних результатів у реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції.

Так, у 2014 році були проведені засідання НАТО та зустрічі різних форматів, основна мета яких була вирішити проблеми, що пов'язані з російською агресією. Основними із подій, які сприяли інтенсифікації взаємовідносин з НАТО, були:

- 1) 12 березня 2014 р. – екстрене засідання Комітету НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій із Україною;
- 2) 14 березня 2014 р. – екстрене засідання Ради євроатлантичного партнерства;
- 3) 1 квітня 2014 р. – засідання КУН та Північноатлантичної ради НАТО на рівні міністрів закордонних справ;
- 4) 7 серпня 2014 р. – візит Генерального секретаря НАТО А. Расмуссена до України;
- 5) 29 серпня 2014 р. – екстрене засідання КУН на запит України, у зв'язку із безпековою ситуацією на Сході України [89, с. 337-338].

У результаті проведення зазначених зустрічей країни-учасниці Альянсу визнали дії Росії актом агресії проти української держави.

Анексія Криму й військова агресія на Донбасі зі сторони РФ призвели до обмеження можливостей «дипломатичного діалогу – вислано російських дипломатів з територій країн НАТО (зокрема Великої Британії, Естонії, Німеччини, Польщі, Румунії, Чехії та ін.)» [55, с. 25].

При цьому, на той момент, дипломатичні зустрічі й взаємодія з представниками Альянсу не дали позитивних результатів і не сприяли врегулюванню воєнного конфлікту. Основним результатом стало зменшення активних бойових дій у рамках «нормандського формату».

Важливим досягненням України в 2015 році стало наближення військової й оборонної сфер до стандартів НАТО в результаті підписання «Угоди між Кабінетом Міністрів України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні, Дорожньої карти Партнерства зі стратегічних комунікацій між РНБО України та Міжнародним секретаріатом НАТО, а також оголошення Спільної декларації щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО» [89, с. 338].

У 2016 році було створено представництво НАТО в Україні, яке сприяло забезпеченню розвитку партнерства на території нашої країни. Цього ж року був проведений Варшавський саміт, на якому було підтверджено подальшу підтримку України. Держави-учасниці зазначили, вони «твердо підтримуємо суверенітет України, її територіальну цілісність у межах міжнародно-визнаних кордонів... Ми рішуче засуджуємо агресивні дії Росії проти України...» [113].

Важливим для України є проєкт «Комплексний пакет допомоги», що «включає програми розвитку потенціалу та кошти, спрямовані на кіберзахист, логістику та протидію гібридним загрозам» [94], який діє від 2016 року.

Окрім цього НАТО розробляє довгострокові плани у питанні допомоги Україні щодо забезпечення миру та її післявоєнному відновленні. Основними напрямками співпраці Україна-НАТО у довгостроковій перспективі є:

1. Досягнення оперативної сумісності.

2. Розбудова інституцій в сфері оборони.
3. Винесення уроків, пов'язаних із бойовим досвідом.
4. Реабілітація та післявоєнна відбудова.
5. Реабілітація в медичному та психологічному напрямках [34].

Наступне досягнення у реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України – це проведення спільних військових навчань ЗСУ та Альянсу, завдяки яким підготовка українських військових здійснюється згідно зі стандартами НАТО. Останні 25 років НАТО реалізовує багатонаціональні навчання «Rapid Trident» армії США в африканських та європейських країнах. До повномасштабного вторгнення в таких навчаннях брав участь «Міжнародний центр миротворчості та безпеки поблизу Яворова в Україні» [106].

У рамках Брюсельського саміту, який відбувся у 2018 році, було підтверджено державами-учасницями НАТО продовження надання безпекової допомоги Україні з метою реорганізації та реформування структур безпеки та оборони української держави, що сприятиме підвищенню рівня нацбезпеки України.

Упродовж 2018 – 2019 рр. незворотність європейського зовнішньополітичного вектору утвердилась на законодавчому рівні. Тоді Президент П. Порошенко закріпив у Конституції це положення [31].

У 2019 році Президентом України був обраний В. Зеленський, який активізував діяльність, спрямовану на реалізацію стратегії євроатлантичної інтеграції. Він зустрічався з главами держав-членів НАТО, представниками керівництва США з метою посилення санкцій проти РФ. Після цього Президент проводив зустрічі з керівництвом Єврокомісії, Європейської Ради, Генеральним секретарем НАТО та Президентом Польщі в Брюсселі, за результатами яких В. Зеленський заручився обіцянками надійного й непорушного партнерства з країнами ЄС та НАТО.

Під час проведення прес-конференції з Є. Столтенбергом глава держави зазначив, що «стратегічний курс України – на набуття

повноправного членства в ЄС і НАТО. Це закріплено в Конституції України і залишається нашим незмінним зовнішньополітичним пріоритетом» [35].

Важливим досягненням України в контексті реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції був візит колишнього віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Д. Кулеби до штаб-квартири НАТО, у результаті якого були досягнуті такі домовленості:

- 1) активне впровадження військової реформи в рамках діяльності робочої групи Україна–НАТО;
- 2) проведення навчань і стажувань на кораблях НАТО для українських моряків;
- 3) розробка програми НАТО «Одна країна – один план» із врахуванням пропозицій української сторони;
- 4) проведення консультацій України з НАТО в рамках «Стратегії національної безпеки України» [80, с. 12].

Поглиблення й інтенсифікація співпраці Україна-НАТО відбувалось упродовж 2019-2020 рр., що проявлялось у проведенні важливих зустрічей із представниками Альянсу, проведенні спільних навчань і стажувань для українських військових, активізації діяльності робочої групи «Україна–НАТО» щодо військових та безпекових реформи, співпраці в розробці програми Альянсу «Одна країна – один план». Але був наявний дипломатичний конфлікт з Угорщиною, яка блокувала засідання КУН.

Приєднання України у 2020 році до програми «Партнерство розширених можливостей» [89, с. 339] прискорило оборонну реформу та реалізацію структурних змін у ЗСУ.

Це свідчило «про концептуальне наближення системи управління ЗСУ критеріям та стандартам НАТО» [51, с. 6]. Відповідно до цієї програми, проводяться операції та виконуються завдання згідно з вимогами НАТО.

Завдяки особливому статусу Україна набула нових можливостей для співпраці з державами-учасницями Альянсу. Наразі «співпраця Україна-

НАТО є важливою не лише для української держави, а й для самого Альянсу, оскільки повномасштабне вторгнення російської армії є загрозою для європейського регіону загалом» [57, с. 68].

Аналіз співпраці Україна-НАТО дозволив визначити найбільш основні завдання, які вирішуються внаслідок цієї взаємодії:

- 1) посилення обороноздатності та покращення військово-технічного оснащення ЗСУ для протидії російській армії;
- 2) реформування сектору безпеки та оборони;
- 3) реалізація дій із метою отримання членства в Альянсі, що спрямовані на набуття українською державою відповідних стандартів НАТО [57].

Зі сторони українського уряду важливими кроками в реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції стали:

1. Ухвалення Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору» [74].

2. Ухвалення розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року» [53].

Ці нормативно-правові акти стали ще більшим підтвердженням на користь визначеності вектору зовнішньої політики й розробки дієвих кроків задля досягнення основної мети реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України.

Основний поштовх до зміцнення й укріплення взаємовідносин з НАТО відбувся у 2022 році, коли підвищилася загроза вторгнення РФ в Україну. Це сприяло збільшенню допомоги Україні від країн-учасниць НАТО:

1. Допомога від США: на початку 2022 р. відбувся візит державного секретаря Е. Блінкена, у рамках якого він підтвердив посилення допомоги Україні – виділення додаткових 200 млн. доларів на підвищення рівня

обороздатності; введення додаткових економічних санкцій проти Росії. Україні відправлена військова допомога – летальна зброя та боєприпаси; навчання українських військових.

2. Допомога від Великої Британії: допомога у вигляді надання протитанкової зброї у кількості 2 тис. одиниць (комплекси NLAW), прибуття в Україну британських військових спеціального призначення для проведення навчань із поводження з новою зброєю.

3. Допомога від Канади: виділення матеріальної допомоги для підтримки економічної стабільності в державі у розмірі 100 млн. доларів.

4. Допомога від країн Балтії та Чехії: за ухваленням департаменту США відбулась передача зброї американського виробництва для України від цих країн.

5. Допомога від Нідерландів: заява про готовність надати військову допомогу через механізми НАТО чи після безпосереднього запиту Києва.

6. Допомога від Польщі: надання військової й гуманітарної допомоги [84].

7. Допомога від Німеччини впродовж російсько-української війни «містить постачання зі складів Бундесверу, з боку німецької промисловості, а також спільні з партнерами постачання, які серед іншого фінансуються з коштів Ініціативи Федерального уряду Німеччини з підвищення дієздатності» [36, с. 85].

8. Напрями допомоги від Франції впродовж російсько-української війни містить «10 пакетів європейських санкцій щодо Росії; підтримка кандидатури України щодо приєднання до ЄС; 30 млрд. євро, залучених на підтримку економіки України; 3,6 млрд. євро військової підтримки з Європейського фонду миру (European Peace Facility), у якому Франція є другим за значимістю донором (в цю суму не входить військова допомога, надана Україні саме і лише Францією)» [36, с. 87].

Із початку повномасштабної російсько-української війни розпочалася тісна співпраця України з Альянсом і країнами-учасниками, яка відбувається

й до сьогодні. Наприклад, Великобританія, США та Польща створили «Міжнародний координаційний центр донорів» [66], а також було утворено «Контактну групу з питань оборони України» (у форматі «Рамштайн»). НАТО допомагає координувати підтримку Україні та сприяє регулярним поставкам зброї, наданні гуманітарної допомоги. При цьому власні військові ресурси у самому Альянсі є обмеженими, тому окрема допомога країн-учасниць НАТО є більш ефективною.

Варто наголосити, що зустрічі у форматі «Рамштайн» є важливими та результативними, вони демонструють готовність НАТО брати участь у стабілізації ситуації. У рамках цих зустрічей було надано допомоги на суму 50 млрд. дол. Завдяки такій допомозі Україна отримала сучасні системи протиповітряної оборони, важку артилерію, новітні бойові танки. Окрім цього, відбувається підготовка українських пілотів на західних винищувачах, що може значно змінити ситуацію на фронті в позитивний для України бік.

На думку українського науковця І. Тодорова, «збільшенню рівня боєздатності Збройних сил України сприяло впровадження в Україні стандартів армій країн-членів Альянсу. Потужний досвід співпраці, наявність довіри між Альянсом та Україною сприяє наданню Україні зброї після початку повномасштабної війни Росії» [72, с. 14]. Хоча допомога і надходить від окремих держав-учасниць Альянсу, але союз виконує власне координуючу функцію, що підкреслює наміри НАТО продовжувати надавати допомогу Україні.

Оскільки Україна не є членом НАТО, то війська Альянсу не можуть бути розгорнуті на українській території, оскільки це може призвести до прямого конфлікту сил НАТО з РФ.

Реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції важлива не тільки для України, а й для НАТО, оскільки наша країна має ключові переваги. Українська держава здатна посилити потенціал Європи та Атлантичного регіону в окремих економічних галузях та висококваліфікованими

спеціалістами, а для України це стане могутнім поштовхом для економічного розвитку [33, с. 67-68].

У цьому контексті слід наголосити на «... особливому внеску України в підвищення рівня безпеки євроатлантичного простору. Українські війська вже протягом 7 років стримують російську агресію, тим самим забезпечуючи безпеку держав Європейського Союзу» [56, с. 54].

Проявом змін у політиці НАТО щодо України після початку російсько-української війни стало збільшення підтримки останньої шляхом надання значної макрофінансової й військової допомоги. У цьому аспекті доцільним є твердження науковців С. Колюшко та Ю. Темірова, що «наразі масштабні поставки озброєнь країнами-членами Альянсу, розробка та підтримання функціонування комплексних логістичних коридорів для доставки летальних озброєнь та гуманітарної допомоги, активний обмін розвідувальною інформацією в режимі реального часу і постійний діалог на рівні вищого політичного та військового керівництва дають змогу якісно наповнити взаємодію України та Альянсу новим стратегічним змістом» [30, с. 35].

Ще однією важливою подією для України в контексті реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції став Мадридський саміт, що відбувся влітку 2022 року. Згідно з Декларацією Мадридського саміту було визнано, що «здатність України стримувати російську агресію формуватиме безпекову ситуацію на роки вперед, тому було ухвалено нову Стратегічну концепцію НАТО, де Альянс називає речі своїми іменами, а саме Росію прямою загрозою безпеці, миру та стабільності в євроатлантичному регіоні» [30, с. 35].

Також російсько-українська війна стала поштовхом для об'єднання держав-членів Альянсу навколо спільних проблем, зокрема надання новим країнам членства в НАТО, підвищення інтенсивності співпраці у сфері оборони, зміцнення воєнного потенціалу. У 2022 році отримали запрошення стати повноправними членами Альянсу Швеція та Фінляндія. У цьому контексті С. Віднянський зазначає, що «23 країн-членів НАТО вже

ратифікували протоколи про їх приєднання. А 30 вересня 2022 р., після проведення т. зв. референдумів на окупованій частині півдня України й підписання Путіним документів про приєднання до складу Росії цих територій, заявку на пришвидшений вступ до Північноатлантичного альянсу подала Україна» [9, с. 14].

Ініціатива України щодо прискореного вступу до Альянсу була сприйнята досить стримано державами-учасницями, що було зумовлено неготовністю НАТО діяти рішуче через можливість ескалації війни та загрозу безпеці Євроатлантичного регіону.

У цьому аспекті доречно зауваження І. Тодорова, що така заявка не мала юридичної сили, тому що процедура надання членства в НАТО не вимагає подачі заявки на вступ, на відміну від вимог отримання членства в ЄС, і «процедура приєднання до Альянсу потребує передусім консенсусу серед союзників і запрошення країні-аспіранту. Принципово важливо, що в заявці йдеться про перспективу членства без ПДЧ. ... Вступ Фінляндії та Швеції без ПДЧ створює прецедент, яким хоче скористатися Україна. І має на це підстави» [72, с. 15-16].

Важливо наголосити, що в цей період Альянс засудив спробу РФ анексувати чотири області України (Донецьку, Луганську, Херсонську, Запорізьку) та визнав ці дії незаконними. Держави-учасниці розглядали цю подію як зухвалу спробу силової анексії територій Європи з часів Другої світової війни. Було зазначено, що фальшиві референдуми в цих регіонах були спроектовані в РФ та не мають легітимності за визначенням, тому НАТО їх не визнає.

У березні 2023 року Президент України В. Зеленський зазначив, що «подальші дії уряду будуть спрямовані на отримання безпекових гарантій від Альянсу. Ці прагнення були реалізовані в рамках саміту НАТО, який відбувся у Вільнюсі» [38, с. 156].

Важливим результатом Вільнюського саміту стало створення Ради Україна-НАТО, яка замінила попередній орган – КУН. На офіційному сайті

Альянсу зазначено, що «Рада Україна – НАТО – це спільний орган, у рамках якого держави – члени Альянсу і Україна засідають на засадах рівності з метою просування політичного діалогу, взаємодії, співпраці і прагнення України набути членства в НАТО. Вона забезпечує взаємні консультації, ухвалення рішень і спільні заходи. Рада Україна – НАТО також слугує механізмом кризових консультацій між Україною і НАТО» [49].

На засіданнях Ради Україна – НАТО партнери вирішують основні завдання, які стоять перед Україною для отримання членства в Альянсі. Основною метою таких засідань постають питання:

- 1) підвищення ефективності політичного діалогу між Україною та членами НАТО;
- 2) налагодження співпраці Україна-НАТО з метою набуття українською державою статусу повноправного члена.

Рада Україна – НАТО передбачає не тільки проведення консультацій України з країнами-учасниками, а й «пропонує механізми ухвалення рішень та пропозицій щодо дій, а також можливості вирішення кризових проблем, які створюють загрози спільній безпеці» [58, с. 209].

Також на цьому саміті країни-учасниці НАТО в черговий раз підтвердили своє ставлення до РФ, зазначивши, що вона «є найбільш значною та прямою загрозою безпеці Альянсу, а також миру та стабільності в євроатлантичному регіоні. Тероризм у всіх його формах і проявах є найбільш прямою асиметричною загрозою безпеці наших громадян, а також міжнародному миру та процвітанню. Загрози, з якими ми стикаємося, глобальні та взаємопов'язані» [112].

Але окрім позитивних результатів та досягнень щодо реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України існують і певні обмеження й проблеми на шляху досягнення основної мети – отримання членства в Альянсі.

Аналізуючи шлях України до отримання членства в НАТО з 2014 року, слід визначити такі проблеми:

- 1) відсутність достатньої підтримки серед українців щодо руху держави до Альянсу, що пов'язано з низьким рівнем обізнаності в цьому питанні;
- 2) невідповідність України стандартам НАТО у політичній, правовій та економічній сферах;
- 3) неготовність Альянсу надавати Україні членство через можливість ескалації воєнних дій зі сторони РФ.

Перша проблема – підтримка громадян отримання членства в Альянсі – сьогодні є практично вирішеною. Наразі українські громадяни в більшості підтримують зовнішньополітичний вектор розвитку держави, розуміючи необхідність вступу в НАТО для зміцнення рівня безпеки кордонів, підвищення рівня військової спроможності й забезпечення миру в Україні.

Так, тривалий період часу ця проблема була дуже актуальною. Низький рівень підтримки громадянами євроатлантичного курсу України спостерігався до початку повномасштабної війни. Аналізуючи динаміку ставлення українців до вступу української держави в Альянс, за даними опитування Центру Разумков (див. Додаток В), можна спостерігати зростання підтримки в другій половині 2022 року. Така сама ситуація простежується в результатах опитування громадян щодо підтримки приєднання України до НАТО, яке проводила Соціологічна група «Рейтинг» (див. Додаток Б).

Тобто, проблема низького рівня підтримки українцями зовнішньополітичного вектору України та отримання членства в Альянсі почала вирішуватися у той момент, коли РФ розпочала повномасштабну війну. У цей період відбувалося більш активне інформування громадян щодо допомоги НАТО та можливості вплинути на якомога скоріше завершення агресії.

Тому, слід констатувати, що інформування українців щодо важливості членства в Альянсі сприяло консолідації країни, підвищенню рівня національної свідомості й посиленню заходів безпеки, а також допомогло підвищити розуміння українцями необхідності інтеграції України до НАТО.

Так, у лютому 2022 р., після початку повномасштабної російсько-української війни, сучасні погляди українців дещо змінилися. Соціологічна група «Рейтинг» проводила опитування щодо підтримки вступу України до Альянсу. Так, у перші дні неспровокованої війни «підтримка входження України до Альянсу зросла з 62% до 76%, в перший тиждень підтримка зменшилась до 72%, а станом на кінець березня 2022 р. становила 68%, тобто наблизилася до довоєнних показників» [69].

Друга проблема щодо невідповідності української держави стандартам НАТО поступово вирішується – відбуваються реформи в оборонній сфері, судовій системі, реалізуються заходи щодо протидії виникненню корупції в сфері державного управління. Однією з найгостріших проблем у взаємодії України з Альянсом є корупційна складова. Для її вирішення необхідним є внесення змін у роботу й взаємодію правоохоронних органів та відомств між собою, ефективне реформування системи правосуддя й боротьба з корупцією, адже вони нерозривно пов'язані з безпековою сферою.

Остання вказана проблема на шляху реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції – неготовність НАТО надати Україні членство в Альянсі – викликана можливою реакцією РФ, яка загрожує Заходу застосуванням ядерної зброї. Таку неготовність підтверджує специфіка організації процесу воєнної допомоги НАТО по відношенню до України у боротьбі з російською агресією. Так, «взаємодія Україна – НАТО в межах допомоги зброєю та воєнною амуніцією (супутнім забезпеченням) відбувається не з боку безпекового блоку НАТО, а з боку його країн-членів» [18, с. 96]. Тобто прямої допомоги для України від Альянсу, по суті, не надається.

Так, М. Іліка зазначає, що однією із проблем є «відсутність у НАТО консенсусу щодо членства України в Альянсі, адже вступ України до НАТО повинні ратифікувати всі члени Альянсу (на сьогодні їх 31). Очевидно, НАТО погоджується з тим, щоби Україна, зрештою, стала членом Альянсу після завершення війни, але перемога – це перший етап, а вступ до НАТО –

другий» [27]. Тобто, у більшій мірі, головне питання наразі постає в тому, чи зможе Україна повернути окуповані території за наявності допомоги від НАТО, а у меншій – чи готові партнери надати Україні членство в Альянсі.

На думку О. Кручиніної, яка аналізує бар'єри на шляху вступу України до Альянсу, основними проблемами є:

1. Війна, оскільки вступ України в НАТО під час активних бойових дій неможливий, унаслідок імовірного втягнення членів Альянсу у війну.

2. Неготовність політичної сфери України в інституційному аспекті.

3. Розуміння західними партнерами того, що отримання Україною членства в НАТО стане поштовхом до активізації російської пропаганди, яка спрямовуватиметься на залякування, а згодом і на подальше вторгнення до позаблокових країн. Так, «у 2008 р. НАТО відхилило запити України та Грузії щодо членства, намагаючись не провокувати путінський режим. У результаті цього обидві нації постійно стають мішенями для росії (Грузія – у 2008 р., Україна – у 2014 й дотепер), оскільки їм бракує ядерної парасольки, яку міг би забезпечити Альянс. Подібні військові загрози також неодноразово висувалися й надалі загрожують Молдові» [34, с. 152].

4. Страхі членів Альянсу стосовно ескалації війни Росією в разі вступу України в НАТО [19].

Щодо останнього бар'єру доцільним є зауваження І. Тодорова: «звісно, загроза прямого конфлікту з Російською Федерацією є серйозною загрозою для безпеки країн НАТО. Проте без готовності ризикувати війна, яку розпочала Росія проти України, перетвориться на перманентний багаторічний конфлікт із непередбачуваними наслідками для Європи та світу» [72, с. 17]. Тобто, блеф щодо прямого зіткнення РФ та НАТО з боку диктатора В. Путіна – його козир, який стає на заваді надання Україні більш потужної допомоги й сучасного озброєння. Залякування Заходу зі сторони агресора негативно впливає на відносини Україна-НАТО, тому що стримує партнерів надати українській державі статус члена Альянсу та гарантії безпеки.

Також серед проблем, які гальмували реалізацію євроатлантичних прагнень України, можна відзначити такі:

- 1) структурні й кадрові трансформації;
- 2) проблеми комунікації з населенням та інформування громадян щодо зовнішньополітичного вектору.

Так, А. Семенченко визначає такі перешкоди на шляху реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції:

- загроза безпеці інформаційних ресурсів держави;
- негативні наслідки глобальної фінансово-економічної кризи;
- зростання тінізації економіки України;
- негативний вплив розвідувальної й підривної діяльності іноземних спецслужб [62].

Для усунення вказаних проблем, українські дослідники К. Гунько та В. Тимофєєв визначають наступні пріоритетні завдання для України:

- сприяння перемозі України в російсько-українській війні;
- відновлення територіальної цілісності України;
- забезпечення суверенності та незалежності української держави;
- створення сприятливих умов для існування економічної безпеки та стабільності;
- удосконалення системи безпеки та оборони України [15, с. 109].

Тобто, слід констатувати, що «повномасштабна російсько-українська війна, з одного боку, стала поштовхом до інтенсифікації взаємовідносин України з Альянсом, а з іншого – акцентувала увагу на існуючих перешкодах на шляху Української держави до євроатлантичної інтеграції» [38, с. 157].

Таким чином, посилення співпраці між Україною та країнами-учасницями НАТО, яке розпочалося у 2014 році, набуло ще більшої інтенсивності після повномасштабного вторгнення російської армії у 2022 році.

Визначено, що основні досягнення України у питанні реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції відбулися в оборонній та військовій

сферах, що наближаються зараз до стандартів НАТО. Проведена військова реформа, продовжуються навчання українських військових, розроблена разом з Альянсом «Стратегія національної безпеки України».

Встановлено, що зараз Україна отримує військову, оборонну й гуманітарну допомогу від країн-членів НАТО, зокрема: США, Великої Британії, Німеччини, Франції Польщі, Канади, Нідерландів, Чехії, країн Балтії та інших. Також слід відзначити, що створення Ради Україна-НАТО дозволяє Україні на рівних правах із державами-членами Альянсу проводити засідання та ухвалювати необхідні рішення.

З'ясовано, що серед основних проблем на шляху реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України можна визначити такі: невідповідність української держави стандартам НАТО у політичній, правовій та економічній сферах; неготовність Блоку надавати Україні членство в Альянсі, через активну фазу російсько-української війни та можливість ескалації війни зі сторони РФ.

Варто наголосити, що вирішення вказаних проблем дозволить наблизити Україну до основної зовнішньополітичної мети – отримання повноправного членства в НАТО.

3.2. Основні напрямки вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни

Аналіз досягнень і проблем реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни показав наявність проблем та бар'єрів, що стоять на перешкоді досягнення пріоритетної мети зовнішньої політики української держави – це отримання запрошення до членства в НАТО. Для того, щоб удосконалити стратегію, доцільним є вирішити існуючі наразі проблеми, зокрема:

1. Підвищити ефективність військової освіти, впроваджуючи сучасні та інноваційні технології із залученням західного досвіду.
2. Подолати проблему корупції в державному управлінні, впроваджуючи відповідні реформи та змінюючи законодавство.
3. Проводити інформування громадян щодо можливостей і перспектив отримання Україною статусу країни-учасниці НАТО.
4. Подолати проблеми в економічній сфері, що зумовлені політичною нестабільністю та наслідками російсько-української війни.
5. Реформувати судову систему задля досягнення справедливості й об'єктивності покарань за скоєні правопорушення та злочини.

Як уже було зазначено раніше, отримання членства в Альянсі можливо в разі відповідності українських реалій стандартам НАТО. При цьому, створюючи ефективну систему державної безпеки, важливо враховувати, що «механістичне перенесення зарубіжного досвіду може завдати шкоди національним інтересам України у цій специфічній сфері, а саме: децентралізація забезпечення розвитку системи оборони і безпеки України може негативно вплинути на досягнення національних цілей щодо захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від загроз невоєнного характеру, в умовах агресивних зовнішньополітичного і воєнно-політичного середовищ» [26, с. 92].

Тобто, Україні необхідно не тільки спиратися на стандарти НАТО у сфері оборони та безпеки, а ще й враховувати специфіку геополітичного розташування країни, специфіку російсько-української війни, національні та культурні особливості.

Так, науковець О. Зюзя зауважує, що необхідно «чітко розмежовувати «принципи і стандарти формування системи колективної безпеки Північноатлантичного Альянсу і Європейського Союзу та принципи розбудови системи захисту національної безпеки ... на рівні держав, що входять до НАТО і ЄС» [26, с. 92]. Тут варто звернути увагу на те, що при

наявності відмінностей у структурі систем національної та колективної безпеки, існує взаємозв'язок та певні спільні риси, що сприятимуть вирішенню проблем у сфері безпеки.

Тому Україні для отримання запрошення про приєднання до НАТО потрібно відповідати таким критеріям:

1. Співпрацювати з НАТО протягом багатьох років. Наприклад, проводити спільні військові навчання.

2. Затвердити ПДЧ, якщо заявка буде схвалена. При цьому цей план є відмінним для кожної держави.

3. Скоріше за все, однією із вимог для отримання ПДЧ буде вирішення територіальних конфліктів. Також імовірними можуть бути вимоги, які спрямовуватимуться на вдосконалення системи управління армією, яка повинна відповідати сучасним стандартам демократичності та відкритості, а також на забезпечення української армії сучасним озброєнням і проведення підготовки особового складу, згідно із визначеними стандартами [37, с. 73].

Відповідність зазначеним критеріям є необхідною умовою на шляху до вступу в НАТО. Тому вирішення перелічених питань є важливим для удосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України.

Також одним із надважливих напрямів удосконалення механізму реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України може слугувати підвищення ефективності й системності сфери публічного управління та місцевого самоврядування, наближення їх до європейських стандартів, вирішення наявних у цій галузі проблем.

У свою чергу, доцільним є й реформування чинної системи управління, наближення її до моделі управління ЄС, із врахуванням специфіки українського державного законодавства.

Також важливо реалізувати реформи у військово-політичній сфері, дотримуючись основних принципів колективної безпеки, серед яких:

- 1) розробка єдиних концептуальних поглядів задля вирішення проблем, які пов'язані із неналежним забезпеченням військового будівництва,

низького рівня колективної та національної безпеки, недосконалою підготовкою військ, кадрів та штабів;;

2) приведення у відповідність законодавства в сфері безпеки та оборони до стандартів держав-учасниць Альянсу;

3) підвищення інтенсивності співробітництва та розширення міжнародно-правової бази на дво- і багатосторонній основі;

4) досягнення міждержавних домовленостей щодо спільного використання водного й повітряного просторів та елементів військової інфраструктури [48].

Розглядаючи основні напрямки вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України, доцільно проаналізувати погляди сучасних науковців щодо цього питання. Вони, досліджуючи поточний стан та перспективи реалізації євроатлантичних прагнень, визначають основні кроки, необхідні для пришвидшення вступу до Альянсу. Так, А. Бігун зазначає, що «Україні треба продовжувати удосконалювати свою внутрішню та зовнішню політику. Перш за все треба здобути перемогу у війні, і далі повинні бути реальні дії, утвердження інституційних реформ, оборонних механізмів, оборонних закупівель, антикорупційних реформ, урядових реформ тощо. Подальше зближення з окремими країнами-членами НАТО, для посилення політичного діалогу» [5, с. 27].

Російсько-українська війна довела й продемонструвала світовій спільноті досягнення України, зокрема: успіхи стримування російського агресора на фронті, високий рівень підготовки українських військових, єдність та патріотизм української нації, що сприятиме приєднанню нашої країни до НАТО.

Інші українські науковці, Є. Назимко та Т. Пономарьова, досліджуючи особливості партнерства України з Альянсом, визначають пріоритетні напрямки вдосконалення їх взаємодії. Серед напрямків покращення взаємодії Україна-НАТО варто визначити такі:

1) створення умов для покращення та реструктуризації процесу військової освіти, що особливо важливо в умовах російсько-української війни;

2) реформування сектору оборони та безпеки спільним зусиллями задля створення можливості українській державі реалізувати новий підхід в управлінні вказаних сфер, враховуючи виклики та нові умови, зумовлені повномасштабною російсько-українською війною [44, с. 224-225];

3) посилення позицій української держави в оборонно-технічному співробітництві з НАТО та державами-учасниками, що буде сприяти розвитку та наближенню до стандартів Альянсу оборонно-промислового комплексу України;

4) участь української держави в операціях, що спрямовані на підтримання миру та які реалізуються країнами НАТО в інших позаблокових державах;

5) удосконалення та розвиток стратегічних комунікацій Україна-НАТО (інформування громадян стосовно місій, цілей та завдань Альянсу, а також про основні напрямки взаємодії) [44, с. 224-225];

6) налагодження політичного діалогу, покращення координації Україна-НАТО та міжвідомчої координації між окремими суб'єктами, що реалізують оборонну політику;

7) удосконалення інституцій України з питань доброчесності та організаційної культури під час використання оборонних ресурсів;

8) зміцнення потенціалу України в оборонній сфері, здатного забезпечити безперебійне функціонування інфраструктурних об'єктів та їх потужного захисту [44, с. 224-225].

Тобто, перераховані вище напрямки вдосконалення взаємодії України з НАТО дозволять не лише покращити й ще більше інтенсифікувати співпрацю з Альянсом та державами-учасниками, але й допоможуть значно підвищити рівень військово-оборонних спроможностей нашої держави й

національної безпеки, що є особливо важливим для здобуття перемоги в російсько-українській війні та подальшому приєднанні до НАТО.

Ю. Стужук та М. Шпура пропонують такі пріоритетні напрями щодо покращення взаємодії між НАТО та Україною:

1. Укріплення позицій України у статусі члена Програми розширеного партнерства, а також підвищення рівня підтримки Альянсу у питанні розвідувальних та контррозвідувальних спроможностей. Мається на увазі підтримку у військовій сфері та надання допомоги більш широкого військово-політичного призначення для протидії РФ у війні.

2. Розробка та впровадження спільних цільових робочих програм, що спрямовуються на протидію РФ за кордоном завдяки апарату військових аташе [67, с. 123].

Автори пропонують створити такі цільові групи спільно з Польщею, США, Великою Британією для боротьби з пропагандою та інформаційним впливом РФ в інших країнах та регіонах – Європі, Близькому Сході, Африці, Азійсько-Тихоокеанському регіоні тощо.

3. Реалізація реформи та впровадження змін в оборонно-промисловий комплекс, виробництво сучасних видів зброї та техніки з метою наближення до стандартів НАТО.

4. Продовження реформування секторів оборони та безпеки України.

5. Удосконалення системи підготовки особового складу ЗСУ та інших підрозділів, задіяних у сфері безпеки та оборони спільно з НАТО.

За допомогою реалізації вказаних напрямів можливо буде досягти відповідності критеріям НАТО, підвищити рівень кваліфікації персоналу, задіяного в безпековій та оборонній сферах, що, у свою чергу, дозволить імпортувати в Україну більш потужну зброю, яка не надавалась через недостатність кваліфікації військових [67, с. 123].

6. Розробка можливих варіантів долучення України до новоствореного «трансатлантичного технологічного акселератора», як один із перспективних

варіантів підвищення рівня розвитку військової сфери з використанням технологій штучного інтелекту.

7. Поглиблена співпраця з НАТО: спільні військові навчання з урахуванням українського бойового досвіду [67, с. 123].

Тобто науковці пропонують зробити основний акцент на оборонній та військовій сферах у взаємодії з Альянсом. При цьому такий підхід не враховує необхідність вирішення інших проблем в економічній і політичній сферах, без чого вступ України до НАТО буде неможливий. Тому доцільно розглянути інші точки зору щодо вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України для більш повного та глибокого аналізу.

Розглядаючи можливості вступу України до НАТО у післявоєнний період, В. Мамай пропонує врахувати ключові фактори та рекомендації, що базуються на стандартах Альянсу:

1. «Відновлення територіальної цілісності»: можливість вступу до НАТО залежить від відсутності територіальних конфліктів у державі, тому важливо врегулювати всі питання щодо Криму та Донбасу.

2. «Військова реформа»: військові структури, оборонні заклади, обладнання мають відповідати стандартам Альянсу, тому важливо провести реформування й модернізувати армію, удосконалити командування та контроль, реформувати оборонні заклади [39, с. 76-77].

3. «Демократичні реформи»: для вступу до Альянсу Україна має відповідати демократичним стандартам, тому доцільним є реформування системи правосуддя, боротьба з корупцією та забезпечення свободи медіа.

4. «Економічна стабільність»: економічний розвиток та фінансова стабільність є важливою складовою для забезпечення ефективності в оборонних структурах. Тому доцільною є економічна реформа, метою якої є лібералізація ринку, вирішення проблеми корупції й залучення іноземних інвестицій [39, с. 76-77].

5. «Зовнішньополітична співпраця»: у цьому аспекті важливою є демонстрація здатності України бути надійним і стабільним партнером, який дотримується міжнародних зобов'язань та міжнародного права.

6. «Соціальна підтримка»: важливо, щоб українці підтримували прозахідний зовнішньополітичний вектор країни та долучення України до НАТО, тому доцільно реалізовувати інформаційні та просвітницькі кампанії з метою забезпечити доступ громадян до більш об'єктивної інформації.

7. «Співпраця з членами НАТО»: продовження активної взаємодії з країнами-членами Альянсу шляхом проведення спільних військових навчань, які сприятимуть інтеграції України до Альянсу [39, с. 76-77]. Цей підхід є більш комплексним, адже враховує важливість реалізації реформ у таких сферах: військовій, політичній, економічній та соціальній.

Варто відзначити й розгляд у подальшому післявоєнного періоду розвитку української держави. Зважаючи на довготривалість російсько-української війни, наразі доцільним є якнайшвидше вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України та реалізація дієвих рішень із метою наближення інтеграції України до структур НАТО.

Також доречно розглянути сім основних блоків, що дозволять зміцнити взаємовідносини з НАТО, які запропонував Р. Лопес-Аранда:

1. «Спільні інтереси». Науковець зазначає, що сила та міцність військово-політичних блоків залежить від цінностей та інтересів, які мають бути спільними для членів союзу. Основні цінності НАТО – міжнародний правопорядок, демократія та забезпечення прав людини. Підтримка цих цінностей членами Альянсу дозволить подолати існуючі розбіжності та зміцнити військово-політичний блок [103].

2. «Побудова консенсусу». Згода країн-членів НАТО у визначенні пріоритетів і шляхів досягнення цілей зміцнює Альянс та підвищує його значимість на світовій арені.

3. «Поза межами політичної поляризації». У складі НАТО необхідно визначити два основних суб'єкта – США та ЄС, які на початку існування

позитивно ставились одне до одного. Наразі визначається певна недовіра окремих партій США до європейських інтеграційних ідей, що може в подальшому знизити міцність та єдність Альянсу [103].

4. «Більш збалансовані відносини». Сьогодні відзначається незбалансованість відносин між державами-членами НАТО і наявність різного рівня підтримки НАТО учасниками, що у подальшому може негативно вплинути на розвиток Альянсу. Так, рівень підтримки НАТО Польщею складає 82%, у той час коли рівень підтримки НАТО Туреччиною – 21%. Рейтинги «у США і Німеччині посідають середні позиції – 52% і 57% відповідно. Із трьох опитаних країн, які не є членами, позитивно ставляться до Альянсу Швеція й Україна (63% і 53% відповідно)» [96].

5. «Взаємозалежність як зобов'язання та актив». Так, російсько-українська війна вплинула на переосмислення наявних стереотипів:

- виникла необхідність перегляду значення економічної взаємозалежності, яка здатна стримати військову агресію. Так, перспектива економічного розвитку РФ не стала стримуючим фактором вторгнення російських військ в Україну, а також не зупинила ЄС застосувати до Росії найбільш жорсткі санкції;

- оголення проблеми енергетичної залежності ЄС від РФ, а також наявність взаємозалежності США, ЄС та Китаю в сфері технологій та комерції;

- необхідність вирішення низки проблем у взаємовідносинах ЄС, США з іншими країнами світу [90, с. 111-112]. Мається на увазі концепція США в Індо-Тихоокеанському регіоні та угода ЄС з латиноамериканським інтеграційним об'єднанням МЕРКОСУР.

6. «Трансатлантичний порядок денний, що відкритий світові». Р. Лопес-Аранда зазначає, що «трансатлантичний порядок денний виходить за межі інтересів і цінностей Сполучених Штатів та Європейського Союзу і поєднується з інтересами всього міжнародного співтовариства» [103].

7. «Спільне бачення». Йдеться про залежність розвитку НАТО від наявності узгодженого бачення майбутнього учасниками Альянсу й існуванні спільних цінностей та інтересів.

Тобто, на думку Р. Лопес-Аранди, саме ці основоположні блоки формують міцність та дієвість НАТО як військово-політичного блоку. Орієнтація на розглянуті складові та їх підтримка для України є важливою не тільки для отримання членства в НАТО, а й для сприяння розвитку Альянсу.

Аналізуючи можливості та перспективи долучення України до НАТО, В. Щурін зазначає, що долучення України до НАТО не стане панацеєю від усіх проблем, адже «зростання стане довгим та непростим, розвиток економічного рівня буде не стрімким процесом. Проте досягнення членства в одній з головних організацій, що відіграє міжнародне значення, стане стимулом для безперервного розвитку країни» [88, с. 90].

На думку науковця, основної уваги заслуговує нормативно-правова база, яку необхідно вдосконалити не тільки для реалізації євроатлантичних прагнень України, а й для покращення механізмів внутрішнього управління. У результаті вдосконалення законодавства з'являться такі можливості:

- забезпечення надійних гарантій незалежності, національної безпеки, суверенітету й територіальної цілісності України;
- вихід із-під впливу РФ та побудова міждержавних відносин на рівноправних засадах з іншими країнами;
- створення передумов для євроінтеграції;
- зміцнення безпекового фактору та створення осередку стабільності в Центральній-Східній Європі;
- покращення внутрішньої основи національної безпеки України спільними зусиллями НАТО та оборонного українського сектору;
- ліквідація російської військової присутності на території держав;
- підвищення світового рейтингу України;
- зміцнення консолідації держави;
- розвиток громадянського суспільства;

- забезпечення прозорості роботи державної влади;
- захист прав та свобод громадян;
- послаблення впливу російського бізнесу на економіку та внутрішню політику України.

Отримавши статус повноправного члена НАТО, «Україна матиме можливість вплинути на світову суспільну думку та підвищити свій міжнародно-правовий статус. Це, в свою чергу, є важливим фактором для розвитку глобального партнерства» [88, с. 90].

Слід зазначити, що отримання членства в НАТО потребує активних дій, щоденної роботи та зусиль як представників влади, бізнесу, так і пересічних українських громадян. Водночас розвиток демократії, удосконалення системи державного управління, економічний розвиток, модернізація армії та професіоналізація українських військових є важливим фактором для здобуття перемоги у російсько-українській війні та подальшого вступу до НАТО.

До тих пір, доки триває агресія РФ, отримання членства в Альянсі для України неможливе, оскільки це означатиме пряму участь НАТО в цій війні, що може стати поштовхом для РФ застосувати ядерну зброю. Тому головним кроком для долучення України до Альянсу є здобуття перемоги над російською армією й збереження власного суверенітету та територіальної цілісності.

Аналізуючи можливості отримання долучення України до НАТО, українські науковці зазначають, що «навіть перемога над Росією у війні може бути лише перехідною ланкою до реального вступу України до НАТО, оскільки поразка у війні може в майбутньому ще більше посилити реваншистські настрої в Росії, тому подальша розбудова власної армії та система колективної безпеки в Європі є безальтернативним захистом демократії в цілому і для безпеки України в майбутньому після російсько-української війни» [25, с. 83-84]. Тому приєднання України до Альянсу – це лише питання часу. Але якби наша держава була повноправним членом

НАТО до лютого 2022 року, то, можливо, РФ не наважилася би на повномасштабну війну.

Отримання статусу держави-члена Альянсу Україною є вимогою сучасних реалій, адже це дозволяє посилити підтримку держави у військовій сфері, а також у секторі безпеки та оборони. Реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції є важливою не лише для нашої країни, а й для НАТО, оскільки Україна стала вагомим гравцем на міжнародній політичній арені та виступає своєрідним «щитом», який захищає західні демократії від російської агресії.

Таким чином, запропоновано такі основні напрямки вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України: підвищення рівня військової освіти; реформування сектору безпеки та оборони України, відповідно до стандартів НАТО; вирішення проблеми корупції; реформування судової системи; підвищення розвитку економічної сфери; наближення української системи державного управління до стандартів Альянсу; розвиток демократії та сприяння підвищенню активності громадянського суспільства; інформування громадян щодо перспектив і можливостей євроатлантичної інтеграції; розвиток стратегічних комунікацій з Альянсом та країнами-учасниками.

Визначено, що отримати членство в НАТО Україна зможе тільки після перемоги у російсько-українській війні, адже політика Альянсу не допускає надання членства країнам, в яких відбувається війна або присутні територіальні конфлікти.

Отже, у третьому розділі «Особливості реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції у політиці України» визначено досягнення та проблеми, які існують на шляху отримання членства в НАТО, а також можливості вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції України.

Так, за період російсько-української війни (2014-2023 рр.), яка досі й триває, Україною було одержано значних результатів, які наближають її до отримання повноправного членства в Альянсі. Їх досягнуто у сфері безпеки

та оборони, військовій сфері, а також у налагодженні політичного діалогу з державами-учасницями НАТО.

Відзначено, важливим кроком у цьому аспекті було створення Ради Україна-НАТО, що дало змогу Україні на рівних правах проводити засідання з членами Альянсу та вирішувати критичні питання.

Наголошено, що незважаючи на всі досягнення, також існують безліч проблем, які потребуватимуть вирішення задля отримання статусу члена НАТО в подальшому. Основними з них є такі: наявність корупції, невідповідність стандартам Альянсу й існування територіальної сутички – активної фази російсько-української війни.

Тому з метою вдосконалення стратегії євроатлантичної інтеграції, важливо отримати перемогу у війні та вирішити наявні наразі проблеми. Це дозволить не тільки прискорити початок процедури долучення й інтеграції до НАТО, а й сприятиме розвитку України в економічному, політичному, соціальному, безпековому та геополітичному векторах.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку української держави відбуваються досить динамічні зміни у всіх суспільних сферах. Україна переживає достатньо складний етап, що зумовлений повномасштабною агресією державою-терористом РФ. Наслідком цього стало реформування та переорієнтування як внутрішньої, так і зовнішньої політики, але незмінним залишається основний вектор зовнішньої політики – євроатлантична інтеграція України.

Російсько-українська війна спричинила негативні наслідки для внутрішньої суспільно-політичної сфери української держави та достатньо сильно вплинула на зовнішньополітичний вектор розвитку країни. Наразі основна мета зовнішньої політики України – долучення до НАТО. Тому важливим є дослідження стратегії євроатлантичної інтеграції в умовах повномасштабної війни, яка сприятиме забезпеченню високого рівня розвитку безпекової та оборонної сфер та встановленню довготривалого миру на території й кордонах України.

У результаті проведеного наукового дослідження, слід констатувати, що мета досягнута в повному обсязі шляхом поступового дослідження проблематики поставленої теми, а завдання – виконані. Таким чином, виходячи з поставлених завдань, автором зроблено наступні висновки:

1. З'ясовано, що поняття «стратегія євроатлантичної інтеграції України» є комплексним та багатоаспектним. Визначення суб'єктів, рівнів, компонентів, напрямів, етапів та факторів впливу дозволило більш детально проаналізувати реалізацію євроатлантичних прагнень України в період з 2014 по 2023 рр.

Охарактеризовано стратегію євроатлантичної інтеграції України як комплексного плану дій, який реалізовується як внутрішніми, так і зовнішніми суб'єктами всередині країни та на міжнародному рівні в

політичному, економічному, законодавчому, безпековому, соціальному, військовому та культурному напрямках. Стратегія євроатлантичної інтеграції не є сталою, вона змінюється відповідно до внутрішніх (які відбуваються в самій державі) та зовнішніх (які відбуваються на міжнародному рівні) умов.

2. Визначено вплив російсько-української війни на інтеграційні процеси у сучасному світі. Російсько-українська війна завдала сильного впливу на всю міжнародну спільноту. Наразі відбувається інтенсифікація інтеграційних процесів у світі (наприклад, розширення НАТО та ЄС), посилюється взаємозв'язок між важливими геополітичними суб'єктами, змінюється роль та статус НАТО та ЄС, зростає роль країн Азії в міжнародній політиці.

Наголошено, що російсько-українська війна виявила таку проблему, як неспроможність та недовіра міжнародних організацій та союзів у питанні забезпечення миру та стабільності в регіоні. У подальшому наслідки російсько-української війни матимуть вплив на трансформацію світових геополітичних процесів і перебудову світового порядку, шляхом створення нових політичних та військових блоків.

3. Окреслено становлення та трансформацію стратегії євроатлантичної інтеграції України під час російсько-української війни (2014-2023 рр.). Так, із початку російської агресії на Сході України та окупації Кримського півострова інтенсивність взаємовідносин Україна-НАТО поступово зростала, при цьому був прослідковувався відносно низький рівень підтримки серед українських громадян євроатлантичних прагнень держави.

Відзначено, що ситуація кардинально змінилася після початку повномасштабної російсько-української війни – достатньо швидко зріс рівень взаємодії та співпраці України з НАТО й окремими державами-учасницями, а також значно підвищився рівень підтримки населення щодо отримання членства в Альянсі.

Встановлено, що основними напрямками співпраці України та Альянсу протягом становлення стратегії євроатлантичної інтеграції були військово-

технічний, оборонний, безпековий вектори розвитку та налагодження політичного діалогу.

Розглянуто сучасні наукові підходи щодо сценаріїв розвитку взаємовідносин Україна-НАТО з урахуванням впливу російсько-української війни. Визначено позитивний, нейтральний та негативний сценарії реалізації євроатлантичних прагнень. Ймовірність реалізації кожного із сценаріїв, у більшій мірі, пов'язана із результатом та тривалістю завершення російсько-української війни.

Окреслено можливість розгляду Україною альтернативних варіантів реалізації зовнішньої політики – створення нових військово-політичних, блоків та союзів із іншими суб'єктами міжнародної політики, окрім НАТО, такими як КНР.

4. Визначено досягнення та проблеми реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни. Так, із початку російського вторгнення у 2014 р., Україною було реалізовано велику кількість завдань, які сприяли налагодженню взаємовідносин Україна-НАТО, а саме: налагодження політичного діалогу з країнами-членами Альянсу, реформування системи безпеки та оборони, ЗСУ, відповідно до вимог та стандартів НАТО.

Встановлено, що наразі Україна отримує допомогу від країн-учасниць НАТО у військовій, оборонній, безпековій та гуманітарній сферах, що є особливо важливим для стримування російської армії. Так, було створено Раду Україна-НАТО, яка передбачає проведення засідань на рівних правах для України та членів Альянсу, що свідчить про наближення української держави до основної мети – євроатлантичної інтеграційної політики.

Відзначено, що основними проблемами реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції є активна фаза російсько-української війни, під час якої Альянс не запрошуватиме Україну до повноправного членства через нерішучість та побоювання ескалації з боку РФ воєнних дій. Окрім цього,

Україна не повністю відповідає стандартам та вимогам Альянсу в економічній, політичній, військовій та правовій сферах.

5. Запропоновано напрями удосконалення механізму реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни на основі аналізу досягнень та проблем реалізації євроатлантичних прагнень, які можна розділити на три основні групи:

- 1) отримання перемоги у російсько-українській війні;
- 2) вирішення існуючих у державі проблем, таких як корупція, неефективна судова система; підвищення розвитку економічної сфери; інформування громадян щодо перспектив і можливостей євроатлантичної інтеграції);

- 3) наближення України до стандартів НАТО шляхом підвищення рівня військової освіти; реформування сектору безпеки і оборони України; підвищення ефективності системи державного управління; розвитку демократії та сприяння підвищенню активності громадянського суспільства; розгалуження стратегічних комунікацій із Альянсом та країнами-учасницями.

Визначено, що системний та комплексний підхід до реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції України дозволить максимально пришвидшити отримання членства в НАТО, а також сприятиме розвитку України та підвищенню її геополітичного статусу. При цьому головним завданням для отримання членства в НАТО є вирішення територіального конфлікту шляхом завершення російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал, 2020. №1. С. 126–142. URL: <http://surl.li/gukxx> (дата звернення: 29.11.2023).
2. Аміров А. Безпековий аспект зовнішньополітичного вибору України. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів для людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): матеріали Міжнар. наук-практ. конф., м. Одеса, 21 травня 2021 р. Одеса: «Гельветика», 2021. С. 187–190. URL: <http://surl.li/gukys> (дата звернення: 29.11.2023).
3. Аннюк Д., Кравчук Р. Перспективи членства України в НАТО крізь призму російсько-української війни. Collection of scientific papers «ЛОГОΣ». Boston, USA. 2023. С. 64–66. URL: <http://surl.li/qkxnh> (дата звернення: 11.12.2023).
4. Баровська А. Технології інформування населення з питань європейської інтеграції. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2010. URL: <http://surl.li/qkfiH> (дата звернення: 12.12.2023).
5. Бігун А. Перспективи співробітництва Україна–НАТО на тлі російської агресії. Україна у світових міжнародно-регіональних політичних та економічних процесах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2022 року). Харків, 2022. С. 25-27.
6. Браїлян Є. Як НАТО підтримувало Україну в перший рік великої війни. АрміяInform, 2023. URL: <http://surl.li/gulum> (дата звернення: 30.03.2023).
7. Брусиловська О. Російсько-українська війна: попередні уроки для ЄС та сценарії майбутнього. Науковий журнал «Політикус». Спецвипуск. 2022.

С. 15–22. URL: http://politicus.od.ua/spec_2022/2.pdf (дата звернення: 11.12.2023).

8. Відносини Україна-НАТО. Місія України при НАТО. 2020. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/vidnosini-ukrayina-nato> (дата звернення: 11.12.2023).

9. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014–2022 рр. 2022. 28 с. URL: <https://mzu.history.org.ua/index.php/MZU/article/view/331/149> (дата звернення: 12.12.2023).

10. Гнатків В. Основні напрями вдосконалення міжнародної безпекової політики в контексті російсько-української війни. Public policy, governance and communications in the EU member states and candidate countries: post-conference monograph. National University of Kyiv-Mohyla Academy. Kyiv : NaUKMA, 2023. С. 169–185.

11. Гречанінов В. Національна безпека України в умовах активізації процесів інтеграції в НАТО. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи: Збірник наукових праць. – Ужгород: Ліра, 2008. – 374 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3710> (дата звернення: 11.12.2023).

12. Громадська думка про війну, перемогу та гарантії безпеки (лютий – березень 2023 р.). Центр Разумкова. URL: <http://surl.li/ggmhw> (дата звернення: 11.12.2023).

13. Громадська думка щодо вступу в НАТО // Україна – НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/informacijnij-centr/gromadska-dumka-shchodo-vstupu-v-nato> (дата звернення: 11.12.2023).

14. Грушецький А. Прес-реліз «Ставлення до вступу України до НАТО та безпекові гарантії». 2023. URL: <http://surl.li/qkfxс> (дата звернення: 11.12.2023).

15. Гунько К., Тимофєєв В. Щодо проблеми загрози національній безпеці та основні напрями протидії їм. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти:*

матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-тої річниці створення Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. (м. Полтава, 29 вересня 2022 р.). Полтава, 2022. С. 108–110.

16. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text (дата звернення: 11.12.2023).

17. Делегація України під час 28-го засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва (СРГО) підписала оновлену редакцію Дорожньої карти Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2837062-ukraina-i-nato-onovili-doroznu-kartu-spivrobotnictva.html> (дата звернення: 08.12.2023).

18. Дурман М., Дурман О. Ретроспектива очікувань українського суспільства щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України та перспективи нових безпекових блоків. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* : матеріали ХІХ наук.-практ. конф. 16 червня 2022 р., м. Дніпро. Дніпро : НТУ ДП, 2022. С. 96–97. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf (дата звернення: 12.12.2023).

19. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. Пирожков, І. Кресіна, А. Кудряченко, Ю. Шемшученко та ін. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ: Національна академія наук України, 2019. 328 с. URL: <http://surl.li/qkflg> (дата звернення: 12.12.2023).

20. Закон України № 2411-VI Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 12.12.2023).

21. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 30, ст. 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19#Text> (дата звернення: 11.12.2023).

22. Закон України Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 9, ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення: 08.12.2023).

23. Закон України Про національну безпеку України. Відомості Верховної Ради, 2018, № 31, ст. 241. URL: <https://cutt.ly/YwVryfwt> (дата звернення: 12.12.2023).

24. Заява Північноатлантичної ради щодо так званих «референдумів» на частинах території України. Організація Північноатлантичного договору. 2022. URL: <http://surl.li/qkgez> (дата звернення: 11.12.2023).

25. Знак В. Основні етапи співпраці України і НАТО (1991–2021). Гуманітарні студії: історія та педагогіка. Вип. 3. 2022. URL: <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipen/article/download/88/54> (дата звернення: 12.12.2023).

26. Зюзя О. Функції та завдання системи забезпечення державної безпеки України в сучасних умовах європейської та євроатлантичної інтеграції. Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration», 2020. №2. С. 83–95. URL: <http://surl.li/phcjo> (дата звернення: 12.12.2023).

27. Іліка М. Вступ України до НАТО: досягнення, проблеми та перспективи. Чернівецька юридична школа. 2023. URL: <http://surl.li/okmln> (дата звернення: 12.12.2023).

28. Касьянова Н., Мірошников Д. Війна в Україні як точка біфуркації світової безпеки. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології». 1-3 бер. 2023. К.: НАУ, 2023. С. 65–69. URL: <http://surl.li/qkggh> (дата звернення: 11.12.2023).

29. Козловець М. Вплив українсько-російської війни на світовий порядок. Україна в умовах формування нового світового порядку. 2023. С. 21–25. URL: <http://surl.li/qkfpt> (дата звернення: 30.11.2023).

30. Колюшко С., Теміров Ю. Трансформація політики НАТО щодо України в контексті російсько-української війни. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. №15. С. 33–37. URL: <http://surl.li/qkhxs> (дата звернення: 12.12.2023).

31. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 11.12.2023).

32. Кормич Л. Євроінтеграційна стратегія сучасної України: фактори впливу та проблеми реалізації. Актуальні проблеми політики. 2018. Вип. 61. С. 95–106. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14008> (дата звернення: 12.12.2023).

33. Костиря І., Міщенко А. Україна в орбіті геополітичних інтересів Європейського Союзу. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 2021, 4 (2). С. 61-72. URL: <http://surl.li/gulij> (дата звернення: 29.11.2023).

34. Кручиніна О. Україна–НАТО: проблеми та перспективи співпраці в умовах російсько-української війни. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2023. С. 145–156. URL: <http://surl.li/qkibu> (дата звернення: 12.12.2023).

35. Курс на повноправне членство у ЄС і НАТО залишається незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України – Володимир Зеленський. Президент України. Офіційне Інтернет-представництво. 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/kurs-na-povnopravne-chlenstvo-u-yes-i-nato-zalishayetsya-nez-55745> (дата звернення: 12.12.2023).

36. Лакішик Д. Специфіка допомоги держав заходу Україні у війні з Російською Федерацією. Проблеми всесвітньої історії. Вип. 3(23). 2023.

С. 83–93. URL: <https://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/view/276/249> (дата звернення: 12.12.2023).

37. Лошак М. Перспективи вступу України до НАТО. Науково-технічна конференція Вінницького національного технічного університету. 2018. С. 72–74. URL: <http://surl.li/qkikh> (дата звернення: 12.12.2023).

38. Лушагіна Т., Санін О. Особливості євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. Чис. 29. 2023. С. 153–159. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/issue/view/15/48> (дата звернення: 12.12.2023).

39. Мамай В. Поглиблення співпраці між Україною та НАТО в умовах російської агресії. Глобальні та регіональні виміри сучасної системи міжнародних відносин (до 20-річчя кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики) : Міжнар. очно-дистанційна наук.-практ. конф. 17 листоп. 2023 р., м. Миколаїв : програма та тези / ЧНУ ім. Петра Могили ; Ф-т політ. наук ; Каф. міжнар. відносин та зовн. політики ; Інститут політ. і етнонаціональних дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України ; ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» ; Ф-т сусп. наук Сілезького ун-ту в Катовіцах (Польща) ; Наук. т-во історії дипломатії та міжнар. відносин. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С. 75–77. URL: <http://surl.li/qkigf> (дата звернення: 12.12.2023).

40. Мартинюк В. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії Росії // УНЦПД. 2021. No15/740. URL: <http://surl.li/qkgad> (дата звернення: 11.12.2023).

41. Маруховський О. Вступ України до НАТО як основа формування європейської системи колективної безпеки. Науковий журнал «Політикус». Спецвипуск. 2022. С. 65–71. URL: <http://surl.li/qkhtm> (дата звернення: 11.12.2023).

42. Миронов І. Пріоритети та напрямки зовнішньої політики України на сучасному етапі. Молодий вчений. 2023. С. 45–48. URL:

<https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/33/662/1369-1?inline=1> (дата звернення: 11.12.2023).

43. Міщенко А., Теремко В. Майбутній геополітичний статус України в сучасній Європі. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2022. № 9. С. 55–73. URL: <http://surl.li/qkghg> (дата звернення: 11.12.2023).

44. Назимко Є., Пономарьова Т. Розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору як пріоритетний напрям забезпечення національної безпеки України. Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 7 липня 2023 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. С. 223–225.

45. Пирожков С., Хамітов Н. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. Вісник НАН України. 2022. № 9 (39). С. 38–49. URL: <http://surl.li/qkfut> (дата звернення: 30.11.2023).

46. Північноатлантичний договір від 04.04.1949 р. №950_008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text (дата звернення: 11.12.2023).

47. Підтримка вступу України в НАТО сягнула 83%, в ЄС – 86%. URL: <https://pimg.ua/life/110601-pidtrymka-vstupu-ukrainy-v-nato-syagnula-83-v-yes-86> (дата звернення: 11.12.2023).

48. Примуш Р. Система колективної безпеки як основа національної та міжнародної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022. №5. С. 71–75. URL: <http://surl.li/qkihb> (дата звернення: 12.12.2023).

49. Рада Україна – НАТО. Організація Північноатлантичного договору. 2023. URL: <http://surl.li/qkhyn> (дата звернення: 12.12.2023).

50. Резніков В. Концептуальні засади стратегії формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Державне управління та місцеве самоврядування, 2020, вип. 1 (44). С. 66-72. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/public/article/view/214/188> (дата звернення: 29.11.2023).

51. Рік діяльності Президента Володимира Зеленського: здобутки і прорахунки. Київ : Центр Разумкова: Видавництво «Заповіт», 2020. 124 с. URL: <http://surl.li/gullw> (дата звернення: 12.12.2023).

52. Рішення Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності від 28 серпня 2014 року. Рада Національної безпеки і оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0011525-14#Text> (дата звернення: 11.12.2023).

53. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року» від 09 грудня 2022 р. № 1155-р. Кабінет Міністрів України. URL: <http://surl.li/qkicl> (дата звернення: 12.12.2023).

54. Романько І. Історія України. Європейська та євроатлантична інтеграція України: історія, сучасний стан, перспективи. Навчальний посібник. Кропивницький: ЛА НАУ, 2017. 272 с.

55. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій. Аналітична доповідь Центру Разумкова. *Національна безпека і оборона*, 2014. 104 с. URL: <http://surl.li/qkhvx> (дата звернення: 12.12.2023).

56. Санін О. Євроатлантичні прагнення України в контексті глобалізаційних змін. Могилянські читання–2021: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти. Політичні та соціокультурні процеси в сучасній Україні. XXIV Всеукраїнська науково-практична конференція 8–12 листопада 2021 р., м. Миколаїв. М-во освіти і науки України; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. С. 52–54. URL: <http://surl.li/qkhsg> (дата звернення: 12.12.2023).

57. Санін О. Реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції України: досягнення та проблеми. Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Актуальні проблеми соціології, політології, філософії. XVII Міжнародна наукова конференція 15–

18 червня 2023 р., м. Миколаїв. 66–71. URL: <http://surl.li/qkhaps> (дата звернення: 12.12.2023).

58. Санін О. Роль Ради Україна – НАТО в контексті реалізації євроатлантичної інтеграції України. Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти: XXVI Всеукр. наук.-практ. конф. присвячена Всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку: 6–10 листоп. 2023 р., м. Миколаїв : тези / М-во освіти і науки України; ЧНУ ім. Петра Могили; ДНУ «Ін-т модернізації змісту освіти»; Півд. наук. центр НАН та МОН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С. 208–210.

59. Санін О. Стратегія євроатлантичної інтеграції України: особливості та етапи становлення. Ольвійський форум-2022: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Політична наука в Україні та зарубіжжі. XVI Міжнародна наукова конференція 23–26 червня 2022 р., м. Миколаїв. С. 16–19. URL: <http://surl.li/qkhqz> (дата звернення: 12.12.2023).

60. Сахно Ю. Прес-реліз Геополітичні орієнтації жителів України: червень 2021 року. Київський Міжнародний Інститут Соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1054&page=1> (дата звернення: 11.12.2023).

61. Сембай Н. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет державної політики України. Геополітика України: історія і сучасність : зб. наук. пр. / ред. кол.: І. Артёмов (гол. ред.) та ін. – Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2018. – Вип. 1 (20). – С.129-143 URL: <http://surl.li/qkfhi> (дата звернення: 29.11.2023).

62. Семенченко А. Теоретико-методологічні засади визначення, класифікація та оцінки системи загроз національної безпеки і рекомендації щодо їх удосконалення. *Вісн. Нац. акад. держ. упр.*, 2007. №3. С. 86–108.

63. Сидорчук Т., Шуляк А., Павлюк В. Трансформації в архітектурі європейської безпеки під впливом російсько-української війни. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2022. №3. С. 60–72. URL: <http://surl.li/gulta> (дата звернення: 30.03.2023).

64. Смазнова І. Теорія та практика аргументації : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти магістер. рівня за профілем освітньої програми «Філософія медійних практик»). Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 88 с.

65. Смілянець В. Євроатлантична інтеграція України: становлення, розвиток і перспективи. Старожитності Лукомор'я, 2021. №5. С. 147–155. URL: <http://surl.li/gulmj> (дата звернення: 29.11.2023).

66. Співпраця Коордцентрів з міжнародними донорами – важлива складова успіху. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 2023. URL: <http://surl.li/qkill> (дата звернення: 12.12.2023).

67. Стужук Ю., Шпура М. Співробітництво України з НАТО: історична ретроспектива та сучасність. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Вип. 3(76), 2022. С. 118–125. URL: <http://surl.li/qkidv> (дата звернення: 12.12.2023).

68. Суспільна підтримка євроатлантичного курсу України: оцінки та рекомендації. Соціологічне дослідження Центру Разумкова. Київ, 2021. 55 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021-nato-ukr.pdf> (дата звернення: 11.12.2023).

69. Сьоме загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (30–31 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг», 2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/sedmoy_obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_30-31_marta_2022.html (дата звернення: 12.12.2023).

70. Тимощук О. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. Південноукраїнський правничий часопис.

2022. № 4, Ч. 3. С. 81–86. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.14> (дата звернення: 30.11.2023).

71. Тишкун Ю. Вплив російсько-української війни на суб'єктність європейського союзу в глобальній політиці. Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки: матеріали інтернет-конференції. Видавництво Львівської політехніки, 2022. С. 72–75.

72. Тодоров І. Україна-НАТО: сучасний стан відносин і перспективи. Міжнародний науковий вісник, 2023. Вип. 1-2 (27-28). С. 10–20. URL: <http://visnyk-international.uzhnu.edu.ua/issue/view/17082> (дата звернення: 11.12.2023).

73. Толстов С. Стратегія забезпечення євроатлантичного співробітництва України у військовій сфері. 2019. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4900/1/Stratehiia%20zabezpechennia%20yevroatlantychnoho%20spivrobitnytstva.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).

74. Указ Президента України №307/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року «Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору». Президент України. Офіційне Інтернет представництво. URL: <https://president.gov.ua/documents/3072021-39461> (дата звернення: 12.12.2023).

75. Указ Президента України Про ліквідацію Міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу в НАТО від 02.04.2010 № 496/2010 // Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/496/2010> (дата звернення: 29.11.2023).

76. Указ Президента України Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО. URL: <http://surl.li/qkgdk> (дата звернення: 11.12.2023).

77. Указ Президента України Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року від 11 серпня 2021

року. № 348/2021. 2021. URL: <https://www.nato.int/acad/fellow/98-00/nation.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).

78. Україна і НАТО узгодили програму «Партнерство заради миру». LexInform. 2022. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/ukrayina-i-nato-uzgodyly-programu-partnerstvo-zarady-myru> (дата звернення: 11.12.2023).

79. Україна подає заявку на пришвидшений вступ до НАТО – Зеленський. Радіо Свобода, 2022. URL: <http://surl.li/qkfvq> (дата звернення: 30.11.2023).

80. Україна-2019: позитивні зміни та приводи для занепокоєння. Україна 2019-2020: широкі можливості, суперечливі результати (аналітичні оцінки). Центр Разумкова: Київ, 2020. С. 3–87. URL: <http://surl.li/cetif> (дата звернення: 12.12.2023).

81. Урядовий портал. Веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/72-ukrayinciv-potrebuyut-bilshe-informaciyi-pro-yes-ta-uevrointegraciyu-52-pro-nato> (дата звернення: 11.12.2023).

82. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. К.: КНТ, 2019. 394 с.

83. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. URL: <http://surl.li/hcofs> (дата звернення: 11.12.2023).

84. Худякова О. Загроза вторгнення Росії: яку допомогу Україні надали союзники. Аналітичний портал «Слово і діло», 2022. URL: <http://surl.li/gules> (дата звернення: 12.12.2023).

85. Центр передового досвіду енергетичної безпеки НАТО. URL: <https://www.enseccoe.org/> (дата звернення: 08.12.2023).

86. Шевченко Б. Україна в міжнародних відносинах 2014–2019. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. Вип. 4 (45). 2021. С. 62-67.

87. Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. Міжнародні відносини Україна–НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. Journal of Innovations and

Sustainability. 2023. Т. 7. №. 3. URL: <http://surl.li/qkgsu> (дата звернення: 11.12.2023).

88. Щурін В. Нормативно-правове забезпечення співробітництва України та НАТО в сучасних умовах. Публічне урядування. Вип. 1 (34). 2023. С. 85–91. URL: <http://surl.li/qkijy> (дата звернення: 12.12.2023).

89. Якименко Ю. Україна: 30 років на європейському шляху. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, Заповіт 2021. 392 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/2021-pezalezhnist-30.pdf> (дата звернення: 12.12.2023).

90. Яковюк І., Білоусов Є. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. ФО-П Рубан В.В., 2022. 148 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19718/1/NBU-mon-2022.pdf> (дата звернення: 12.12.2023).

91. Applebaum A. There is no liberal world order. Unless democracies defend themselves, the forces of autocracy will destroy them. The Atlantic. Is No Liberal World Order, 2022. URL: <http://surl.li/qkfom> (дата звернення: 12.12.2023).

92. Beckley M., Brands H. The Return of Pax Americana? Putin's War Is Fortifying the Democratic Alliance. Foreign Affairs, March 14, 2022. URL: <http://surl.li/gulqp> (дата звернення: 30.03.2023).

93. Bukkvoll T., Kjolberg A. Liaisons Dangereuses – Political Relationships in the NATO, Russia and Ukraine triangle. Kjeller, Norway: Forsvarets Forskningsinstitutt, Norwegian Defence Research Establishment, 2001. 63 p.

94. Comprehensive Assistance Package for Ukraine. North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://cutt.ly/WwVryNPr> (дата звернення: 12.12.2023).

95. Elazar D.-J. Federalism and Political Integration. W., 1979.

96. Fagan M., Poushter J. NATO Seen Favorably Across Member States. Many in member countries express reservations about fulfilling Article 5's

collective defense obligations, Pew Research Center, February 9, 2020. URL: <http://surl.li/qkiig> (дата звернення: 12.12.2023).

97. Fix L., Kimmage M. What if Russia Wins? A Kremlin-Controlled Ukraine Would Transform Europe. 2022. URL: <http://surl.li/qkgia> (дата звернення: 11.12.2023).

98. Friedrich C.-J. Man and His Government: An Empirical Theory of Politics. N.-Y., 1963.

99. Goldberg A., Brosius A., Vreese de C. Policy responsibility in the multilevel EU structure – The (non-)effect of media reporting on citizens' responsibility attribution across four policy areas. *Journal of European Integration*. 2021. URL: <http://surl.li/qkfmb> (дата звернення: 29.11.2023).

100. Haas E.-B. *The Uniting of Europe*. Stanford, 1968.

101. Hoffmann S. *The European Sisyphus: Essays on Europe, 1964-1994*. N.-Y., 1995.

102. Lillis K., Starr B., Bertrand N., Liebermann O. War in Ukraine reaches pivotal moment that could determine long-term outcome, intelligence officials say. CNN, 2022. URL: <http://surl.li/qmnur> (дата звернення: 11.12.2023).

103. López-Aranda R. Seven Building Blocks for a Resilient Trans-atlantic Relationship. July 14, 2022. URL: <https://www.gmfus.org/news/seven-building-blocks-resilient-transatlantic-relationship> (дата звернення: 12.12.2023).

104. Menon S. The Fantasy of the Free World. Are Democracies Really United Against Russia? *Foreign Affairs*, 2022. URL: <http://surl.li/gulsm> (дата звернення: 30.03.2023).

105. Monnet J. *Les États-unis d'Europe*. P., 1992; Monnet J. *L'Europe et l'organisation de la paix*. Lausanne, 1964.

106. N.Y. Army Guard Soldiers mentor and learn in Ukraine. *National Guard*. 2018. URL: <https://cutt.ly/YwVrulbf> (дата звернення: 12.12.2023).

107. Nation R. *NATO's Relations with Russia and Ukraine*. USA. Pennsylvania: Carlisle, 2000. 45 p. URL: <https://www.nato.int/acad/fellow/98-00/nation.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).

108. Nelson A. The policy makers. Shaping American foreign policy from 1947 to the present. Rowman & Littlefield Publishers, 2008. 188 p.

109. Oliver T., Williams M. Special relationships in flux: Brexit and the future of the US-EU and US-UK relationships. *International Affairs*, 2016. №3. P. 547–567.

110. Relations with Ukraine. Official web-site North Atlantic Treaty Organization. URL: <http://surl.li/qkgft> (дата звернення: 11.12.2023).

111. Spinelli A. The Eurocrats. Baltimore, 1966.

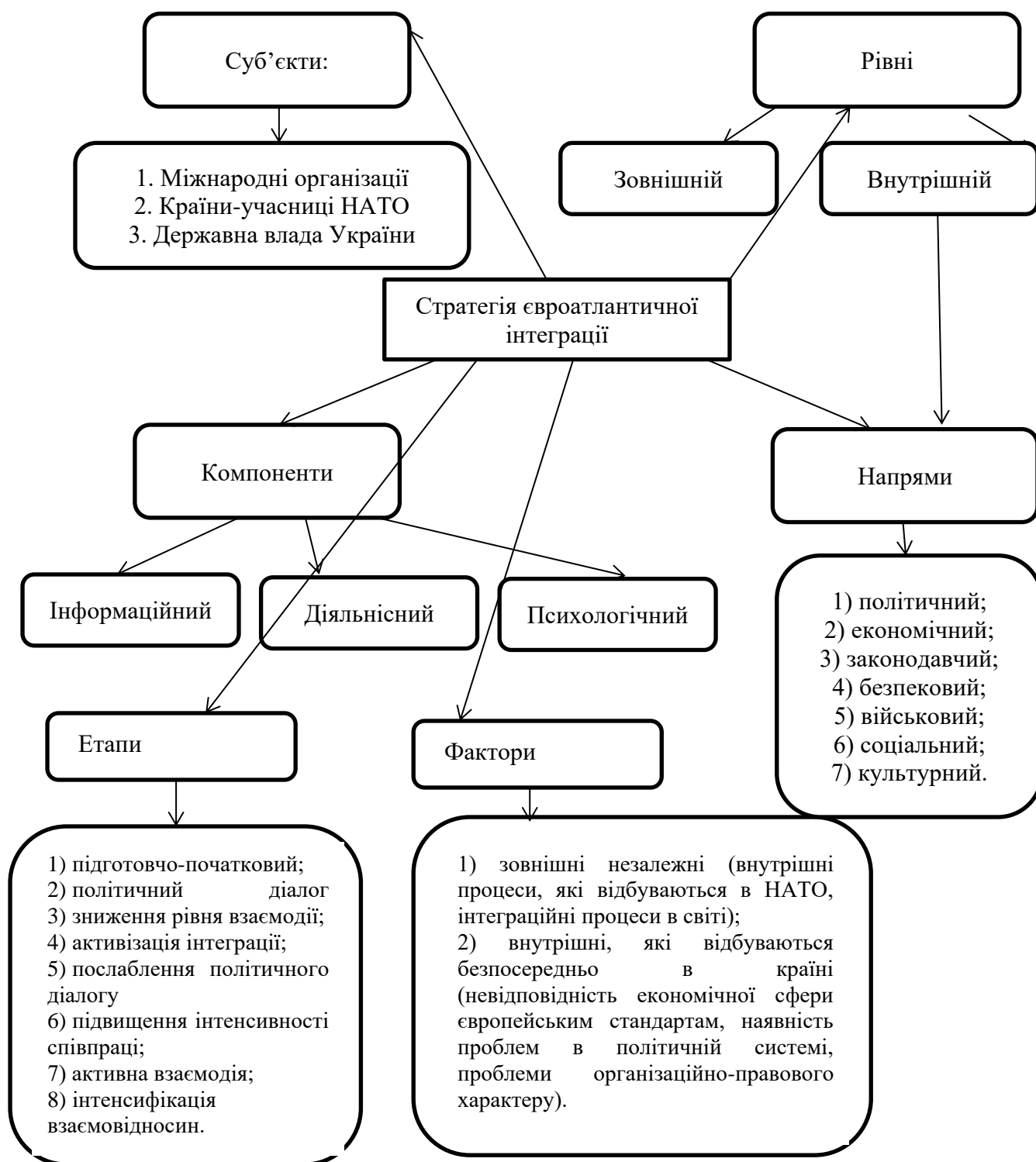
112. Vilnius Summit Communiqué. North Atlantic Treaty Organization. 2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm (дата звернення: 12.12.2023).

113. Warsaw Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016. *North Atlantic Treaty Organization*, 2016. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (дата звернення: 12.12.2023).

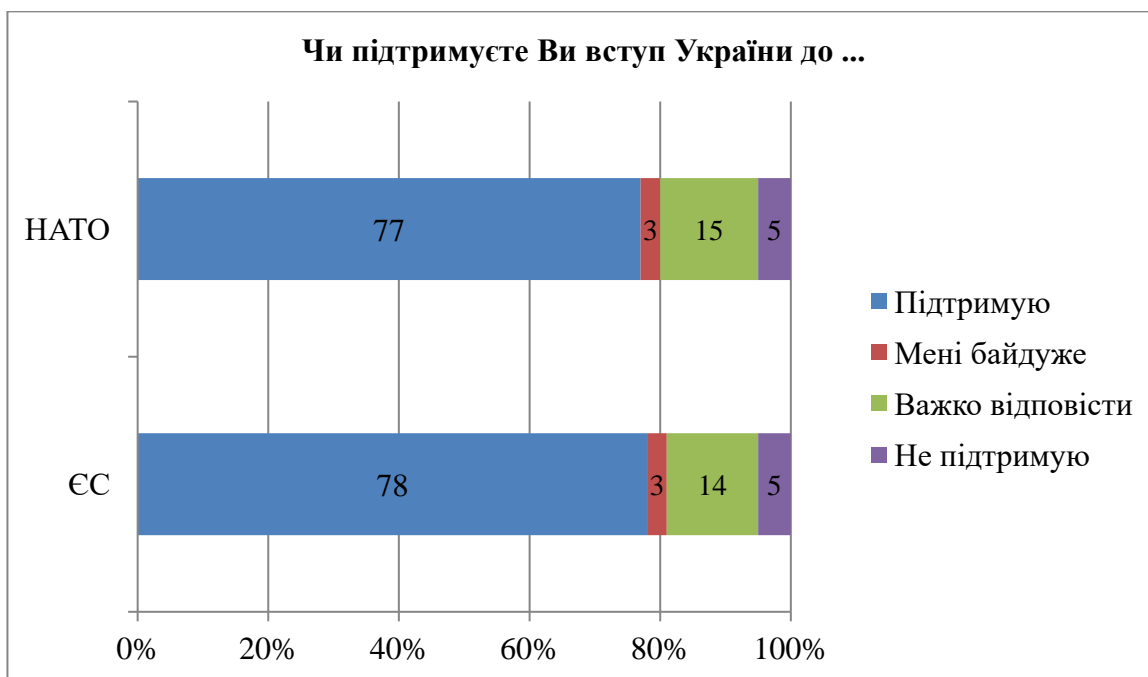
ДОДАТКИ

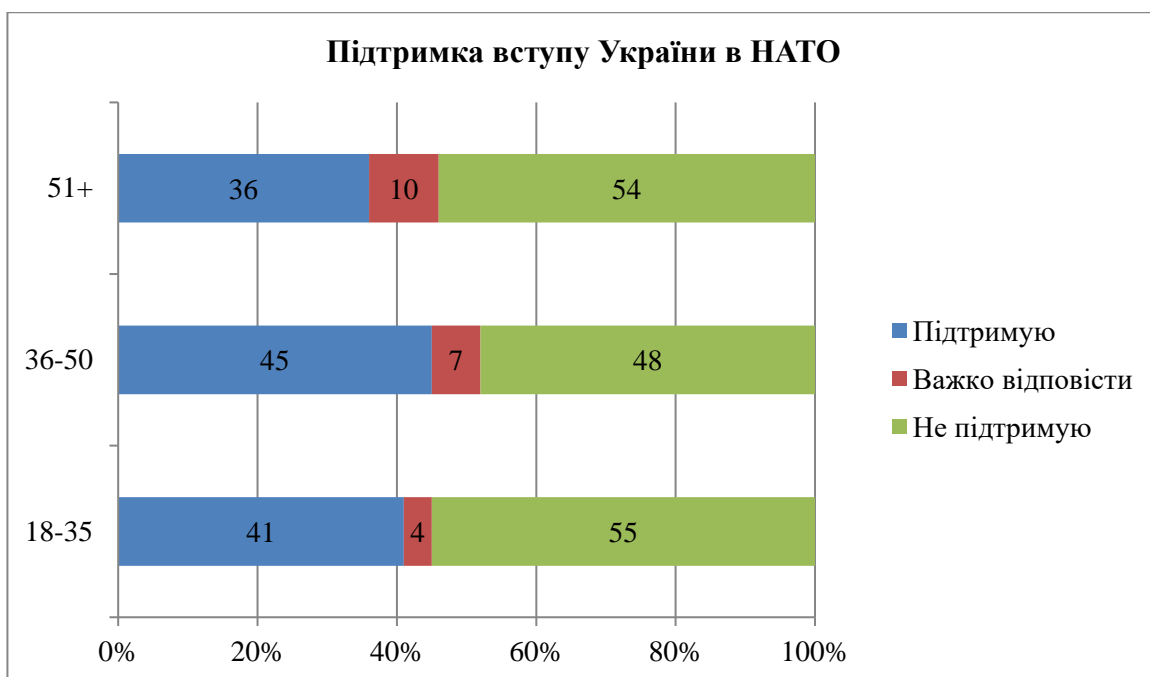
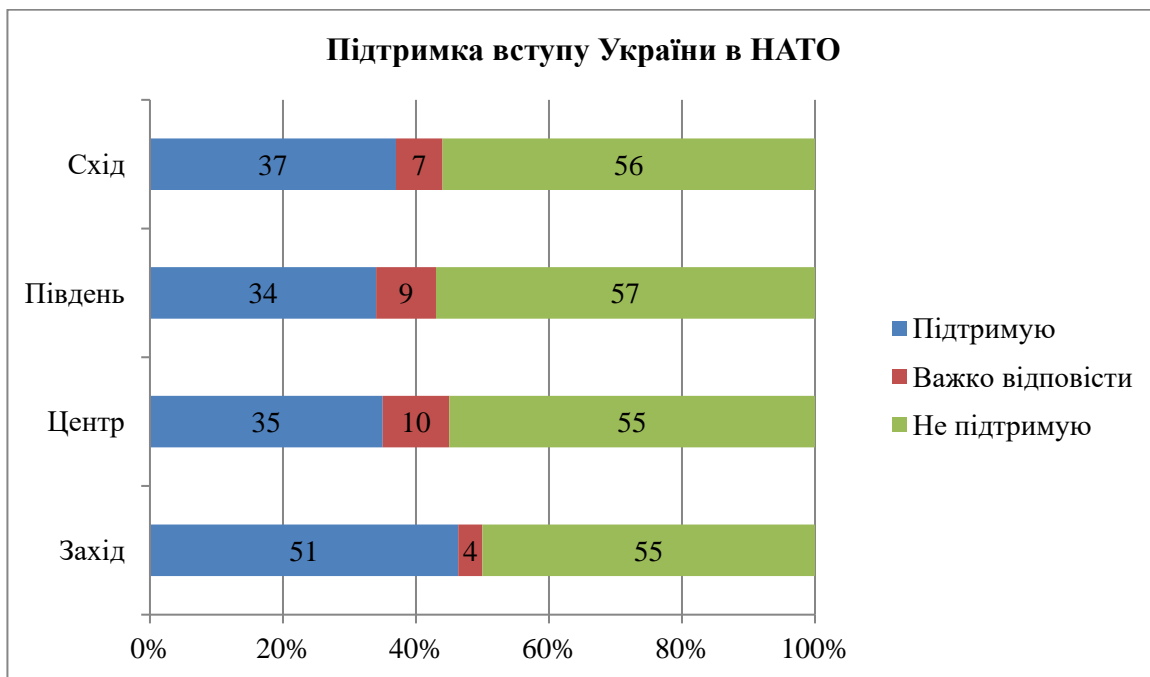
Додаток А

Стратегія євроатлантичної інтеграції України як об'єкт наукового дослідження

Результати опитування громадян щодо підтримки входження України в НАТО. Соціологічна група «Рейтинг» листопад 2023 року

Результати опитування громадян щодо підтримки входження України в НАТО. Разумков Центр. Лютий – березень 2023 року

